

NEOLITICKÉ OBJEKTY Z VÝZKUMU U KNĚŽÍVKY (OKR. PRAHA - ZÁPAD) V ROCE 1998

Jaroslav Řídký – Lubor Smejtek

ÚVOD

Tento příspěvek se věnuje objektům a movitým nálezům, které souvisejí s neolitickou sídelní komponentou (*tab. 1*), odkrytou při záchranném archeologickém výzkumu na katastru obce Kněžívka (okr. Praha-západ; vedoucí L. Smejtek; *obr. 25:IV*).¹

V souvislosti s výstavbou Obchodně tranzitního areálu (Airport Logistic Park; *obr. 25:III*) na kat. úz. Kněževes byl společností Archaia proveden také záchranný archeologický výzkum na sousedním katastru obce Kněžívka. Příмым podnětem k jeho zahájení bylo budování odbočovacího pruhu ze stávající silnice k nově stavěné příjezdové komunikaci ke skladovému areálu. Výzkum v prostoru této stavby, nacházející se na severním a východním okraji parcely č. 392/3, proběhl současně s velkým výzkumem na ploše vlastních skladových hal v Kněževsi, a to v květnu 1998. Další etapou byl dohled při skrývání ornice a začišťování podloží na ppč. 392/3 (červenec 1998), kde bylo plánováno vytvoření deponie zeminy. Vlastní plošný výzkum pak byl realizován v říjnu až listopadu 1998 a zasáhl nepravidelnou, zhruba obdélníkovou plochu s koordinátami 95:107 mm, 105:112 mm, 110:106 mm, 101:102 mm (od Z a J s. č. ZM 1 : 10 000 12-23-15).

Zjištěno a prozkoumáno bylo 129 objektů (*obr. 1*), resp. jejich do podloží zahloubených částí. Skutečný počet objektů na sledované ploše byl nepochybně vyšší, neboť v některých případech se zřejmě jednalo o superpozice dvou či více jam s nerozlišitelnou výplní. Evidenci rovněž mohly uniknout malé struktury, nezasahující výrazněji do podloží.

Převaha objektů náleží do neolitu (zejména kultura s vypíchanou keramikou, výjimečně pak kultura s keramikou lineární) a do pozdní doby bronzové (kultura štítarská). Stopově je však zastoupen i časný eneolit a objevily se zde také objekty z doby halštatské (kultura bylanská), stěhování národů a patrně raného středověku. Dva příkopovité útvary jsou zřejmě pozůstatkem erozních rýh a s pravěkým osídlením přímo nesouvisejí.

PŘÍRODNÍ PROSTŘEDÍ

Naleziště se rozkládá na levém břehu horního toku Únětického potoka, na mírném svahu orientovaném k JV, v nadmořské výšce 323 až 328 m. Únětický potok představuje tok III. řádu, který je levostranným přítokem Vltavy o celkové délce 15,7 km a ploše povodí 47,602 km² (*Hydrologické poměry ČSSR*, 167).

Před výzkumem bylo v tomto prostoru pole (ppč. 392/3 – výměra 0,8757 ha), přiléhající na SZ ke spojovací komunikaci Kněževes–Kněžívka a na SV k silnici Praha–Slaný. Z hlediska geomorfologického členění náleží zkoumaná oblast k Brdské podsoustavě (VA), a to do geomorfologického celku Pražská plošina (VA-2), podcelek Kladenská tabule (VA-2B). V orografickém třídění se jedná o členitou pahorkatinu se střední nadmořskou výškou 310,1 m a středním sklonem 2° 54' (*Czudek 1972*, 71–72, 132).

¹ Zpracováno za podpory grantu GA UK č. 471/2004/A-HN/FF – Sídelní areály mladého neolitu.

Tab. 1. Kněžívka 1998. Četnost keramiky a typy ostatních nálezů v objektech. Včetně mladších objektů s neolitickou intruzí

Objekt	Lnk	Stk	neolit	eneolit	jiné	BI	ŠI	Ostkam	KI	Osteologie	Mazanice	Uhlíky	Datace
3/98	0	0	1	0	0					x			neolit
7/98	18	0	0	0	0			x		x			Lnk II/III
8/98	0	72	0	0	0			x		x	x		Stk IV
9/98	0	0	3	0	0					x	x		neolit
11/98	0	21	0	0	0					x	x		Stk IV
12/98	0	30	0	0	0					x	x		Stk IV
13/98	0	38	0	0	0					x	x		Stk IV
14/98	0	0	2	0	0						x		neolit
16/98	0	1	0	0	0					x			neolit
19/98	0	12	0	0	0					x	x		Stk II/III
20/98	0	15	0	0	0					x			Stk
22/98	0	14	0	0	0					x	x		Stk IV
25/98	0	15	0	0	0					x	x		Stk IV
26/98	0	1	0	0	0								Stk IV
27/98	0	7	0	0	0					x	x		Stk IV
29/98	0	11	0	0	0					x	x		Stk II/III
30/98	0	17	0	0	0					x	x		Stk IV
33/98	0	1	0	0	4					x	x		Štítarský stupeň
34/98	0	8	0	0	0					x	x		Stk IV
35/98	0	3	0	0	0					x	x		Stk
40/98	0	11	0	0	10					x	x		Štítarský stupeň
42/98	0	15	0	0	4					x	x		Stk IV
43/98	0	1	0	0	0								Stk
44/98	0	11	0	0	0					x	x		Stk IV
47/98	0	0	3	0	0					x	x		neolit
52/98	0	10	0	0	0					x			Stk IV
53/98	0	5	0	0	0					x			Stk
55/98	0	7	0	0	0					x			Stk IV
56/98	0	1	0	0	0						x		Stk
58/98	0	8	0	0	0					x	x		Stk II/III
59/98	0	1	0	0	5					x	x		Štítarský stupeň
61/98	0	27	0	0	0					x	x		Stk IV
62/98	0	2	0	0	72					x	x		Štítarský stupeň
63/98	0	1	0	0	0								Stk
64/98	0	1	0	0	0					x			Stk
65/98	0	6	0	1	38					x	x		Stéh.národů
66/98	1	8	0	0	55					x	x	x	Stéh.národů
67/98	0	104	0	0	0			x		x	x		Stk II
68/98	0	3	0	0	0						x		Stk II/III
69/98	0	4	0	0	44					x	x		Štítarský stupeň
70/98	0	20	0	0	0					x			Stk IV
71/98	0	0	2	0	0					x			neolit
73/98	0	0	4	0	0						x		neolit
75/98	0	0	9	0	0								neolit
83/98	0	15	0	0	0					x	x		Stk IV
84/98	0	5	0	0	0								Stk
85/98	0	31	0	0	0					x	x		Stk III
86/98	0	14	0	0	0					x	x		Stk IV
88/98	0	1	0	0	16					x	x		Štítarský stupeň
90/98	0	2	0	0	89			x		x	x		Štítarský stupeň
91/98	0	5	0	0	58					x	x		Štítarský stupeň
92/98	0	2	0	0	0					x			Stk
93/98	0	2	0	0	0					x	x		Stk
95/98	0	13	0	0	73					x	x		Štítarský stupeň
98/98	1	3	0	0	91					x	x		Štítarský stupeň
99/98	0	18	0	0	0					x	x		Stk IV
100/98	0	26	0	0	8					x	x		Stk IV
109/98	1	0	0	0	7					x			Štítarský stupeň
111/98	2	3	0	0	236	x		x		x	x		Štítarský stupeň
112/98	0	1	0	0	101			x		x	x		Štítarský stupeň
117/98	0	3	0	0	31			x		x	x		pravěk
118/98	0	2	0	0	201					x	x		Štítarský stupeň
119/98	4	0	0	0	31					x	x		Štítarský stupeň
120/98	0	4	0	1	376			x		x	x	x	k.bylanská
121/98	0	6	0	0	0			x		x	x		Stk IV
122/98	1	0	0	0	0					x			Lnk II/III
123/98	3	0	0	0	0						x		Lnk II/III
124/98	9	0	0	0	0					x			Lnk II/III
128/98	0	1	0	0	0					x			Stk
129/98	1	28	0	0	0					x	x		Stk IV

Klimatologicky se lokalita nachází v okrsku B1, který je charakterizován jako mírně teplý, suchý s mírnou zimou. Současná roční průměrná teplota vzduchu je zde 8–9 °C a roční průměrný úhrn srážek 500–550 mm (*Atlas podnebí Československé republiky*, mapy I-5, II-13, III-13).

Geobotanická rekonstrukční mapa (*Geobotanická mapa ČSSR*, list M-33-XV) předpokládá v tomto prostoru původní výskyt dubohabrových hájů (*Carpinion betuli*) s rozšířením luhů a olšin podél vodních toků (*Alno-Padion*, *Alnetea glutinosae*, *Salicitea purpurae*). Na SV a SZ směrem k Tuchoměřicím a Středoklukům i na východ k Dobrovízi jsou rekonstruovány též subxerofilní doubravy (*Potentillo-Quercetum*, *P.-Q. pannonicum*, *Lithospermo-Quercetum*).

Geologické podloží lokality je budováno křídovými uloženinami, patřícími k vltavsko-berounské faciální oblasti. V místě jsou zastoupeny korycanské vrstvy a bělohorské souvrství. Různě mocné rozvolněné vrstvy skalního podloží jsou hlouběji tvořeny komplexem šedavých až žlutavých pevných písčitých slínovců až vápničných písčitých prachovců (tzv. opuk) turonského stáří. Toto souvrství je uloženo na korycanských glaukonitických jílovitých pískovcích nazelenalého zbarvení (*Základní geologická mapa ČSSR*, list 12-234; laskavé sdělení V. Daněčka).

Půdní jednotku zde tvoří karbonátová černozem, která se vyvinula na hlinitých spraších (Čk 34). Podél Únětického potoka je půdním pokryvem černice (L6) na nekarbonátových nivních uloženinách (*Půdní mapa ČR*, list 12-23).

Podle podkladu pro vymezení zemědělské půdy ze ZPF, zpracovaného firmou K+K průzkum, s. r. o., byla na pozemku č. 392/3 hluboká, středně těžká půda s vyšší agronomickou hodnotou. Kód BPEJ (bonitovaná půdně ekologická jednotka) je 2.01.10. Orniční horizont byl na této parcele černohnědé barvy, tuhý jílovitohlinitý s písčitou příměsí a dosahoval mocnosti 35 cm. Na základě dvou dokumentovaných vrtů pedologickým vrtákem měl nasedat přímo na okrově hnědou sprašovou hlínu, tvořící zde podloží (Čedíková 1998). Terénní pozorování během výzkumu, a to zejména profilu při JZ hraně skryté plochy, ukázala, že pod humózním orničním horizontem se nacházela ještě neproorávaná podorniční („kulturní“) vrstva o mocnosti zhruba 10–15 cm, do které ve většině případů zasahovaly horní části pravěkých objektů. Během mechanizované skrývky však byla tato podorniční vrstva (původní úroveň pravěkého terénu?) z časově technických důvodů rovněž odstraněna.

HISTORIE VÝZKUMŮ

Zkoumaná lokalita leží na JZ okraji katastru obce Kněžívka a na SV prakticky přiléhá k silnici I/7 Praha–Slaný. Právě při její výstavbě zde v letech 1959–62 (*obr. 25:II*) probíhal záchranný archeologický výzkum, jehož se zúčastnili A. Knor, O. Smotlachová-Kytlicová, V. Sakař, B. Soudský, E. Soudská a B. Svoboda. Tato akce nám poskytla řadu důležitých informací o charakteru pravěkého a raně středověkého osídlení v těsném sousedství parcely č. 392/3 (*Moucha – Pleslová-Štiková 1987*, 45–47).

Především stavba silnice protála sídliště kultury s lineární keramikou, a to v délce zhruba 360 m (ppč. 384, 389, 390). Důležité je, že podle situačního náčrtu A. Knora (bez měřítko) začínalo toto lineární sídliště již v prostoru křížení budované nové silnice se stávající komunikací Kněževes–Kněžívka, a tedy prakticky přímo sousedilo s plochou zkoumanou v roce 1998. Zdejší neolitické osídlení lze zařadit do středního až pozdního stupně kultury s lineární keramikou, přičemž zjištěny zde byly i nálezy kultury s keramikou vypíchanou (*Rulf 1979*, 370, 378–379).

„Popelovité jámy“ s vypíchanou keramikou (*obr. 25:I*) ostatně z lokality „Kněževes (okr. Smíchov)“ zmiňuje již J. L. Píč (*Píč 1899*, 208, tab. LIII:1–6) a stejnou informaci nalezneme později i v monografii A. Stockého. Určitou nejasnost by snad mohlo vzbuzovat jen to, že autor druhé publikace uvádí ve svém soupisu nalezišť „Kněževes u Rakovníka“, což je pochopitelně zcela jiná obec, avšak v popise k tabulce s materiálem „Kněževes u Slaného“, která by odpovídala sledované lokalitě (*Stocký 1926*, 167, 186, tab. XXX:6,13–15).

Během výzkumu neolitického sídliště na přelomu 50. a 60. let minulého století byla v jednom objektu nalezena i keramika kultury nálevkovitých pohárů. Z druhotné polohy v zásypu izolovaného, blíže nedatovaného hrobu pak pochází bronzová únětická jehlice (*Moucha – Pleslová-Štiková 1987*, 45, *obr. 23:1*; *Rulf 1979*, 378, *obr. 5:11*). Nedaleko pozdně halštatského sídliště, zkoumaného E. Soudskou, bylo na ppč. 162 zjištěno pohřebiště kultury se šňůrovou keramikou a kultury únětické (výzkum V. Martince).

Stavbou silnice byly zřejmě zničeny i objekty knovízské kultury, a to bohužel bez důkladnější dokumentace. Prozkoumat se podařilo pouze dva objekty (jámu a chatu zahloubenou do opukového podloží), které byly zachyceny jižně od místa, kde stará polní cesta z Kněžívky k nádraží Středokluky křižovala novou silnici. V tomto prostoru bylo zjištěno také větší sídliště z pozdní doby halštatské a časného laténu, z něhož se zachránilo 5 chat zahloubených do opuky, několik jam, palisádový žlab a větší množství kúlových jamek, neumožňujících však rekonstrukci žádného půdorysu nadzemní stavby (*Soudská 1965; 1966, 543–544, obr. 4–5, 18–19, 21:10–12*).

Během výstavby silnice Praha–Slaný bylo asi 140–180 m severně od polní cesty z Tuchoměřic do Kněževsi zničeno nejméně 11–12 velkých hrobů bylanské kultury a nezjištěný počet hrobů menších. Prozkoumány byly jen dva hroby, z nichž jeden byl komorový s kostrovým pohřbem mladšího jedince a bohatou keramickou i kovovou výbavou (kombinační skupina II-1, tj. hroby beze zbraní, součástí vozů a strojů a s více nádobami). Druhý zachráněný hrob byl menší a obsahoval pohřeb dítěte. V rámci bylanské kultury náleží velký komorový hrob do staršího středního období (Ha C2). Z katastru obce pocházejí ještě další bylanské hrobové nálezy (*Koutecký 1983*).

Snad ještě hůře dopadlo pohřebiště z doby stěhování národů, které za velmi obtížných podmínek dokumentoval v průběhu zemních prací A. Knor. Ze zcela zničených zhruba 50–60 kostrových hrobů se dochovalo jen zanedbatelné torzo původního inventáře (4 nádoby, drobné bronzové a železné předměty – cf. *Svoboda 1965, 276–277, obr. 59, tab. LXV:4; Moucha – Pleslová-Štiková 1987, 46, obr. 23:2,3*).

Rovněž pod lžicemi bagrů skončilo asi 20 kostrových hrobů z doby hradištní, z nichž A. Knor zachránil jen několik drobných předmětů (skleněné korále, bronzové esovité záušnice – cf. *Sláma 1977, 164, Abb. 40:1–3; Moucha – Pleslová-Štiková 1987, 46, obr. 23:4–6*).

Nejspornějším objevem při výstavbě silnice na katastru Kněžívky bylo zjištění základů lichoběžníkovité stavby s obdélníkovitou apsidou, která byla orientována ve směru Z–V. Podle A. Knora se jednalo o pozůstatky křesťanského ariánského kostelíka, souvisejícího se sousedním pohřebištěm z mladšího období stěhování národů. Na základě kritického zhodnocení původní terénní nálezné situace z roku 1962 a výsledků následného zjišťovacího výzkumu v prostoru apsidy (B. Svoboda, V. Sakař) se však tato interpretace jeví jako méně pravděpodobná. Stáří i funkce stavby zůstávají nejasné, přičemž jediným stratigraficky jednoznačně potvrzeným faktem je její zařazení do období mladšího než kultura s lineární keramikou. Není vyloučeno, že se jedná o blíže nedatovaný pravěký kultovní objekt (zhruba uprostřed byl nalezen shodně orientovaný časově nezařazený hrob s ůnětickou jehlicí v zásypu), zatím bez odpovídajících analogií (*Rulf 1979, 379–383, obr. 1; Moucha – Pleslová-Štiková 1987, 46–47, obr. 23:7*).

Bez bližšího prostorového určení jsou ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy uloženy nálezy ukazující na zdejší osídlení v období kultury s vypíchanou keramikou, kultury jordanovské, řivnáčské a ve středověku (*Rulf 1979, 382*).

Ze severozápadního okraje nevýrazné ostrožny nad ůnětickým potokem (*obr. 25:1*) pochází eneolitický a pozdně bronzový (štítarský) materiál, který zde byl získán povrchovými sběry na počátku 90. let (V. Daněček). Lokalita na JZ přímo přiléhá k silnici Praha–Slaný a byla nepochybně částečně narušena při její výstavbě v 60. letech. Nálezy dokládají osídlení této polohy prakticky po celý časný eneolit (kultura jordanovská, schussenriedská, michelsberská, časné nálevkovité poháry), ve středním eneolitu (kultura řivnáčská) a v mladém eneolitu (kultura zvoncovitých pohárů). Mnohem větší rozsah osídlené plochy pak lze zaznamenat v průběhu pozdní doby bronzové (*Turek – Daněček 1997, 127–129, obr. 1–2; 7:1–23; 9:1–8*).

POSTUP A METODA VÝZKUMU

Výzkum na ppč. 392/3 v katastru obce Kněžívka byl vyvolán stavební činností a měl záchranný charakter, přičemž jeho objemový a časový rozsah byl limitován výší finančních prostředků. Z těchto důvodů se výzkum zaměřil především na zjištění časové a prostorové struktury pravěkého osídlení, důvodně v těchto místech předpokládaného.

Vzhledem k postupu stavebních prací bylo nezbytné skrytí ornice, včetně podorničí, až na podložní horizont žlutohnědých sprašových hlín, v nichž se zřetelně rýsovaly půdorysy zahloubených archeologických objektů. Části těch sídlištních struktur, které zasahovaly do tmavého podorničí („kulturní

vrstvy“), nebylo bohužel možné sledovat. Mocnost podorniční vrstvy však na většině zkoumané plochy nepřesáhla 15 cm, takže teoreticky by měly naší pozornosti uniknout jen v pravěku velmi mělce zahloubené objekty. Otázkou ovšem zůstává dlouhodobý průběh zdejších erozních a akumulčních procesů, resp. zřejmě proměnlivá niveleta povrchu v jednotlivých etapách pravěkého a raně středověkého osídlení.

Vždy po provedení určité etapy skrývky byly odkryté půdorysy zhruba začištěny a očíslovány. Ne vždy však bylo před vlastním vybíráním objektů zřetelné, zda se jedná o jednu jámu či hliník nepravidelného tvaru, nebo o superpozici více objektů. Z těchto důvodů došlo k situacím, že byly některé objekty během výzkumu dále rozděleny pomocí písmen. Naopak některé rozsáhlejší, resp. členitější útvary obdržely více čísel již při skrývce, ačkoliv se pak vždy jednoznačně nepotvrdilo, že se jedná o nezávislé objekty v částečné superpozici. Určité upřesnění bylo možné po prohlídce a datování laboratorně zpracovaného materiálu, avšak ani tyto poznatky v kombinaci s terénním pozorováním neumožnily ve všech případech stanovit vzájemné chronologické vztahy patrně se překrývajícími objekty. Situaci rovněž značně komplikovalo vícenásobné osídlení lokality, které mělo za následek častý výskyt intruzí.

Z hlediska vlastní metody terénního výzkumu bylo postupováno standardně. Aby bylo možné získat základní představu o časovém zařazení a typu, případně funkci jednotlivých objektů, byly všechny po skrývce zachycené struktury podrobeny exkavaci. Její rozsah byl ovšem závislý na typu konkrétních objektů. Většina jam a soujámí byla zkoumána z jedné poloviny, výjimka byla učiněna pouze v případě zjištění významnějších nálezů. Velké objekty, snad tzv. hliníky, byly sondovány pouze pomocí řezů, podobně jako dlouhé žlabovité či příkopovité útvary. Ne vždy se však podařilo získat průkazný datovací materiál a třikrát se zřejmě jednalo o recentní záležitosti (18. století?).

PŮDORYSY DOMŮ

Na celé ploše nebyl zachycen ani jeden kompletní půdorys neolitického dlouhého domu. Pouze v případě obj. 26 (*obr. 10*) by mohlo jít o jeho SZ část ve formě žlabovitého závěru. V souvislosti se soujámím² 122–124 (*obr. 14*) je snad možné považovat kúlové jamky 125, 126 a 127 za torza nosných vnitřních řad neolitického domu. Ostatní kúlové jamky zachycené při výzkumu nelze jednoznačně spojit se zbytky půdorysů neolitických domů.

OSTATNÍ OBJEKTY

Superpozice a porušení objektů

Superpozice neolitických objektů byly v terénu dokumentovány ve třech případech. Obj. 25 byl porušen štítarským objektem č. 24 (*obr. 10*). Stejnou kulturou došlo k porušení i u obj. 68 (*obr. 12*). Pokud se nejedná u obj. 67 a obj. 70 o jeden objekt, je obj. 67 mladší (*obr. 12*). Oba lze dle keramiky ve výplních datovat do období kultury s vypíchanou keramikou.

U objektů 13, 26, 27, 71, 73 a 85 došlo k recentnímu porušení a chybí u nich údaje o některých rozměrech.

Tvary objektů

Všech 49 neolitických objektů z Kněžívky bylo rozděleno do čtyř skupin podle tvaru půdorysu. Největší skupinu tvořily objekty s nepravidelným půdorysem (38,8 %), dále s více méně kruhovým (34,7 %) a s oválným (22,4 %) půdorysem. Pouze jeden neolitický objekt (2,04 %) na ploše měl půdorys obdélníkového tvaru.

V největší skupině objektů s nepravidelným půdorysem se nejčastěji vyskytly konkávní obrysy profilů stěn (57,9 %). Ve stejném počtu se potom objevují stěny svislé se šikmými a nepravidelné stěny

² Objekty jsou v uvedené práci pomocně značeny na základě charakteristických tvarů, orientace a rozměrů podle katalogů z výzkumu v Bylanech u Kutné Hory (*Pavlu – Zápotocká 1983, 27*).

Tab. 2. Kněžívka 1998. Formální a metrické údaje o neolitických objektech. Číselné kódy viz obr. 6

objekt	púdorys	profil stěn	tvár dna	výplň	maximální délka (m)	maximální hloubka (m)	maximální šířka (m)	objem (m ³)	keramických jedinců	zdobených keramických jedinců
3	4	4	3	1	5,1	0,6	4,2	12,852	1	0
7	1	2	1	1	2	0,2	1,9	0,76	10	4
8	1	5	4	4	2,1	0,9	2,1	3,969	56	26
9	4	2	1	1	2,41	0,3	1,66	1,20018	3	0
11	2	2	1	4	1,73	0,37	1,5	0,96015	14	4
12	4	4	2	4	3,3	0,7	3,1	7,161	15	9
13	2	2	1	1	2,3	0,42	0	není komplet	11	9
14	2	6	3	1	3,02	0,52	1,5	2,3556	2	0
16	4	6	3	1	4,6	0,54	1,7	4,2228	1	1
19	1	2	3	1	2,5	0,36	2,48	2,232	10	3
20	1	1	1	2	1,32	0,68	1,31	1,175856	13	1
22	1	2	1	1	1,4	0,4	1,4	0,784	12	7
25	1	2	3	1	1,64	0,32	0	není komplet	12	3
26	4	2	4	1	0,66	0,36	0	není komplet	1	1
27	2	2	1	1	1,7	0,16	0	není komplet	5	2
29	1	5	1	4	1,7	0,68	1,6	1,8496	10	3
30	1	2	1	1	2,3	0,63	2,3	3,3327	11	7
34	2	6	3	2	1,84	0,42	1,5	1,1592	7	4
35	2	2	4	1	1,96	0,38	1,9	1,41512	3	0
42	4	6	3	1	3,34	0,56	2,5	4,676	12	4
43	2	2	1	4	1,76	0,16	1	0,2816	1	0
44	2	2	3	3	2,5	0,24	2,1	1,26	9	3
47	1	4	2	1	1,84	0,3	1,62	0,89424	3	0
52	4	4	3	1	2,3	0,4	2,2	2,024	10	5
53	4	6	4	1	1,8	0,45	1,5	1,215	2	1
55	4	2	1	4	2,26	0,42	2,02	1,917384	3	2
56	1	2	4	1	1,8	0,34	1,7	1,0404	1	1
58	4	4	3	1	3,6	0,62	3,4	7,5888	7	3
61	1	2	4	3	2	0,98	1,94	3,8024	23	11
63	2	2	4	4	1,9	0,4	1,1	0,836	1	0
64	4	6	3	3	3,8	0,66	3,1	7,7748	1	0
67	4	2	3	3	2,8	0,58	2,75	není komplet	66	29
68	1	2	1	1	1,46	0,17	1,28	není komplet	3	3
70	3	2	2	3	2,2	0,41	2,1	není komplet	12	5
71	2	4	1	1	0,85	0,2	0,8	není komplet	2	0
73	2	2	4	1	1,26	0,22	0,8	není komplet	4	0
75	1	6	3	1	1,7	0,4	1	0,68	9	0
83	4	2	4	1	2,31	0,6	2	2,772	12	5
84	4	2	2	1	1,9	0,24	1,5	0,684	4	0
85	4	2	3	1	3,6	0,5	0	není komplet	27	11
86	4	2	3	1	4	2,34	0,38	3,5568	14	12
92	1	2	1	1	1,32	0,24	1,2	0,38016	2	1
93	1	2	1	1	1,26	0,2	1,1	0,2772	2	1
99	4	2	3	3	3,86	0,56	2,72	5,879552	14	2
100	1	1	1	2	2,1	0,4	2	1,68	18	8
121	1	1	1	1	1,6	0,45	1,4	1,008	5	4
122-124	4	2	3	1	4,3	0,2	1,8	1,548	6	1
128	4	2	4	1	1,4	0,2	1,08	0,3024	1	1
129	2	1	2	3	3,3	0,67	2,64	5,83704	17	4

(obojí po 21,05 %). Chybí stěny hruškovitého a kónického tvaru a stěny svislé. Podle předpokladu mělo 57,9 % objektů členité dno, méně (21,05 %) mísovité a ve stejném počtu (obojí po 10,5 %) dno rovné nebo nepravidelně rovné.

V druhé největší skupině objektů, s okrouhlým půdorysem, se rovněž vyskytují nejčastěji konkávní stěny (58,9 %), méně stěny svislé (17,6 %) a hruškovité (11,8 %). Pouze v jednom případě se objevily stěny svislé se šikmými a stěny nepravidelné (obojí po 5,9 %). Chybí kónické stěny. Celkem 58,8 % těchto objektů mělo rovné dno, jednou (5,9 %) nepravidelně rovné a ve stejném počtu (obojí po 17,6 %) disponovaly dnem mísovitým nebo členitým.

Ve skupině oválných objektů převažují stejně jako u předchozích konkávní stěny (72,7 %) a v malém počtu nepravidelné (18,1 %), svislé nebo šikmé stěny se svislými (obojí po 9 %). Chybí stěny kónické a hruškovité. Dno bývá rovné (45,5 %), méně často mísovité nebo členité (obojí po 27,3 %).

Jediný objekt obdélného tvaru měl konkávní stěny a nepravidelně rovné dno.

Rozměry objektů

Maximální zachycená délka všech objektů (*tab. 2*) v Kněžívce se pohybovala mezi 0,66 a 5,1 m s průměrem 2,32 m (medián 2 m), maximální hloubka mezi 0,16 a 0,98 m s průměrem 0,47 m (medián činil 0,4 m). Jednotlivé skupiny objektů podle tvaru půdorysu se od sebe lišily rovněž svými rozměry a celkovým objemem.

Tak maximální délka největší skupiny nepravidelných objektů se zde pohybuje mezi 0,66 a 5,1 m, s průměrem 3,02 m (medián 3,3 m). Hloubka kolísá mezi 0,20 a 0,66 m, s průměrem 0,47 m (medián 0,5 m). Skupina okrouhlých objektů se pohybuje mezi 1,26 a 2,5 m, s průměrem 1,77 m (medián 1,7 m). Hloubka je rozdílná, mezi 0,2 a 0,98 m, s průměrem 0,45 m (medián 0,4 m). Maximální délky oválných objektů jsou mezi 1,26 a 3,02 m, s průměrem 2,01 m (medián 1,87 m). Hloubky kolísají mezi 0,16 a 0,67 m, s průměrem 0,35 m (medián 0,36 m). Jediný objekt obdélníkovitého tvaru měl délku 2,2 m a hloubku 0,41 m.

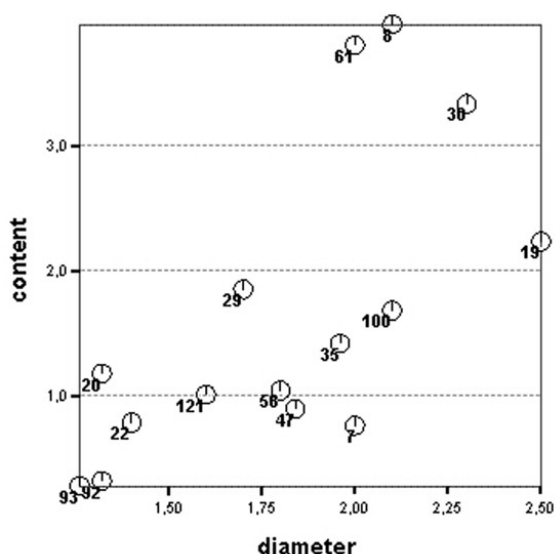
Pouze 39 objektů (79,6 %) se zachovalo viditelně neporušených jinou archeologickou kulturou nebo recentně a bylo u nich možné alespoň zhruba spočítat maximální zachycený objem.³ Největších objemů dosahují nepravidelné objekty, mezi 0,3 a 12,85 m³, s průměrem 4,09 m³ (medián 3,16 m³). Potom oválné mezi 0,28 a 5,84 m³ s průměrem 1,76 m³ (medián 1,21 m³). Nejmenších objemů dosáhly kruhové s čísly mezi 0,28 a 3,97 m³ a průměrem 1,59 m³ (medián 1,04 m³). Průměrně disponují objekty v Kněžívce 2,65 m³ (medián 1,55 m³). Při prostorovém srovnání objektů podle maximálního objemu byly objekty s nejvyšší hodnotou (obj. 3, 12, 58, 64, 99, 129; *obr. 2*) situovány spíše při okrajích odkryté plochy. Podle terénního pozorování neolitické objekty severním směrem řídnu a mohly bychom zde mít zachycen okraj obytného areálu (*Neustupný 1986*).

Funkce objektů

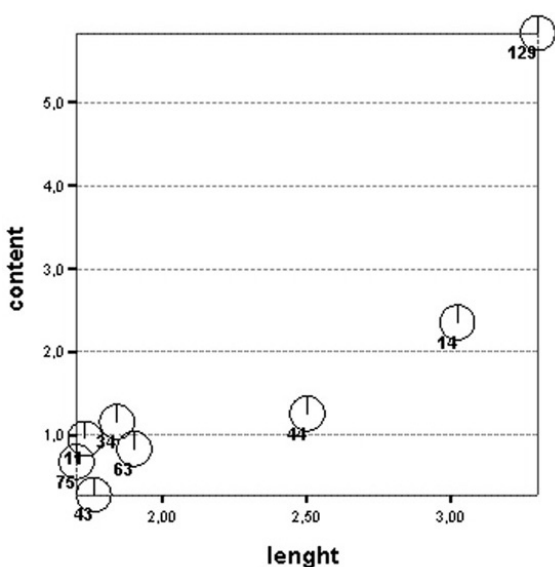
U neolitických jam je obtížné určit jejich původní funkci (*Pavlu – Zápotocká 1983, 27; Kazdová – Peška – Mateiciucová 1999, 47*), pokud nemají charakteristický tvar, nebo nebyly nalezeny v určitém prostorovém kontextu. Většina sídlištních jam vznikla pravděpodobně dobýváním suroviny pro výrobu keramiky, omazávky stěn staveb aj. Sekundárně mohla být využita pro záměrné ukládání sídlištního odpadu, nebo zůstala, pokud nepřekážela běžnému provozu na sídlišti, otevřená (k tzv. formativním procesům *Květina 2002* s další literaturou, 21–38).

Objekty z Kněžívky nevybočují tvarem ani velikostně z ostatních neolitických nalezišť v České republice (*Zápotocká 1987; Kuna 1991; Kazdová – Peška – Mateiciucová 1999, 40–43*). Podle dřívějších pozorování (k tomu *Šumberová 1996, 96–98*) můžeme alespoň u objektů kruhového až oválného půdorysu (*obr. 6:a1,a2*) a hruškovitého, konkávního či válcovitého průřezu (*obr. 6:c1,c2,c5*) s mísovitým nebo rovným dnem (*obr. 6:b1,b4*) předpokládat primárně zásobní funkci. Na ploše v Kněžívce tato kritéria splňují obj. 8, 11, 20, 22, 29, 30, 35, 43, 47, 56, 61, 63, 92, 93, 100, 121, 129. Uvedenou skupinu lze dále rozdělit na zásobní jámy více pravděpodobné, pravděpodobné a méně pravděpodobné. Předpo-

³ Počítán jako max. délka × max. šířka × max. hloubka. Zvláště u objektů s nepravidelným půdorysem jde spíše jen o hrubou představu o celkové velikosti objektu.

Graf 1. Kněžívka 1998. Poměr maximální délky (osa x) a objemu (osa y) u objektů okrouhlého půdorysu podle tab. 2 (údaje v m)

Graf 2. Kněžívka 1998. Poměr maximální délky (osa x) a objemu (osa y) u objektů s oválným půdorysem podle tab. 2 (údaje v m)

kládáme, že zásobní jámy byly na sídlištích průměrně užší a hlubší než ostatní objekty⁴ (graf 1; 2), a tudíž vzhledem k malé hloubce a celkově malému objemu řadíme do skupiny méně pravděpodobných obj. 43 (obr. 11), 92 (obr. 13) a 93 (obr. 13), do pravděpodobných obj. 11 (obr. 9), 22 (obr. 10), 47 (obr. 11), 63 (obr. 12) a jako klasické zásobní jámy jsme označili obj. 8 (obr. 9), 20 (obr. 10), 29 (obr. 10), 30 (obr. 10), 35 (obr. 11), 56 (obr. 11), 61 (obr. 12), 100 (obr. 13), 121 (obr. 14) a obj. 129 (obr. 14). Tento typ objektů by mohl na ploše (obr. 3) rovněž indikovat původní existenci dlouhých domů (Zápotocká 1987, 188–189; Šumberová 1996, 96–98).

Pro určení původního účelu jam je možné se zaměřit rovněž na orientaci jejich podélné osy. Podlouhlé, často nepravidelné jámy orientované k S nebo SZ mohou být tzv. stavebními jamami (Pavluš 1977, 21) výzkumem nezachycených domů. Na ploše výzkumu se jedná o obj. 122–124 (obr. 14), dále obj. 16 (obr. 10), 86 (obr. 13), 99 (obr. 13) a obj. 64 (obr. 12).

Typy výplní objektů

Z celé plochy výzkumu byly v nálezné dokumentaci evidovány čtyři hlavní typy výplní neolitických objektů (viz obr. 6:d).⁵ Celkově u 32 (tj. 65,3 %) objektů ze 49 převažuje homogenní výplň bez viditelných příměsí kousků mazanice nebo uhlíků (d1). Ty byly makroskopicky viditelné pouze u tří objektů (d2; 6,1 %). V sedmi případech (14,3 %) byly zaznamenány ve výplni sprašové splachy (d3). Stejně tak v sedmi případech byly dokumentovány výplně s jasně viditelnými vrstvami různého charakteru (d4; 14,3 %).

Podle tvaru půdorysu by v největší skupině objektů s nepravidelným půdorysem převažovala výplň d1 (73,7 %) nad typy d3 (15,8 %) a d4 (10,5 %). Chybí zde typ d2. Podobný výsledek je i v druhé skupině s okrouhlým půdorysem – d1 (70,6 %), d2 a d4 (oba po 11,8 %) a pouze 5,9 % zaujímá výplň d3. Stejně tak u oválných objektů jsou výsledky – d1 (50 %), d4 (25 %), d3 (16,7 %) a d2 (8,3 %). Jediný objekt s obdélníkovým půdorysem měl výplň d3.

U 39 neporušených objektů by podle velikosti mezi malými (27 objektů) objekty do 3 m³ převažovala rovněž výplň d1 (66,7 %) nad výplněmi d4 (18,5 %), d2 (11,1 %) a d3 (3,7 %). U středních veli-

⁴ Uvedené objekty mají průměrný objem 1,6 m³, medián činí 1,02 m³. Objekty s objemem menším než 0,5 m³ jsme zařadili mezi méně pravděpodobné. Do objektů pravděpodobných spadají objekty s objemy mezi 0,5 a 1 m³. Klasické zásobní jámy mají na ploše v Kněžívce větší objem než 1 m³.

⁵ Ty byly rozděleny podle vizuální odlišitelnosti jednotlivých vrstev v terénní dokumentaci, případně přítomnosti/nepřítomnosti kousků mazanice a uhlíků (obr. 6:d1–4). Objekty s typy výplní d2 (výplň s kousky mazanice a uhlíků) a d4 (výrazně vrstevnatá výplň) bychom považovali za jámy záměrně zaplňované člověkem. Naopak k vytvoření výplní typu d1 (homogenní výplň) a d3 (výplň se splachy) mohlo docházet bez jeho přímé účasti.

kostí by to byla d1 (50 %) nad d3 (37,5 %) a d4 (12,5 %). Chybí zde d2. U největších objektů by pořadí bylo – d1 (50 %), d3 (25 %), d4 (25 %). Chybí zde d2.

Pokud bychom se zaměřili na skupinu objektů, u kterých lze předpokládat původní zásobní funkci, tak ve 47 % převažuje homogenní výplň d1, následována vrstevnatou výplní d4 (29,4 %). Ve stejném počtu (obojí po 11,8 %) se objevily výplně d2 a d3. Podle našeho předpokladu by na základě čistě vizuálního pozorování zůstávala většina zásobních jam na sídlišti otevřená (výplně d1, d3). Část jich ale byla zasypávána v krátké době. Na ploše by za stejného předpokladu zůstávaly otevřené delší dobu i objekty větších rozměrů a tzv. stavební jámy (obr. 4). To jsme se v následujícím kroku pokusili ověřit na počtu keramických jedinců v jednotlivých výplních.

Pokud bychom považovali vznik výplní d2 a d4 za intencionální účasti člověka, potom bychom zde předpokládali vyšší četnost artefaktů, naopak nejnižší počet by měl být u výplní d1 a d3.⁶

Podle očekávání disponovaly nejnižším počtem keramických jedinců objekty s výplněmi typu d1 (tab. 5; graf 5). Přes nejvyšší počet srovnávaných objektů zde byl také nejmenší rozptyl mezi výsledky. Podle mediánu je na druhém místě výplň d4, i když průměrně patří mezi bohatší objekty na nalezišti. Naproti tomu překvapivě nejbohatší se jeví výplň typu d3. Ukazuje se, že jde o velmi nehomogenní skupinu, kde musíme předpokládat jednak více možností vzniku tohoto typu, ale také, a to platí na tomto nalezišti obecně, možnost chybné dokumentace už při výzkumu. Možná také z tohoto důvodu byl tak nízký počet objektů s výplněmi typu d2.⁷

NÁLEZY

Keramika

Četnost keramiky v objektech podle tvarů a velikostí

Srovnání četnosti keramických jedinců u jednotlivých objektů, rozdělených dle tvaru půdorysu, mohlo být provedeno pouze mezi objekty nepravidelnými, okrouhlými a oválnými (tab. 3; graf 3).

Tak nejvyšším počtem podle mediánu i průměru disponují objekty s okrouhlým půdorysem. Nepravidelné objekty jsou na druhém místě. U tohoto typu jde o nejméně homogenní skupinu, což je zřejmě způsobeno zahrnutím různých typů objektů, tzv. stavebních jam, velkých hliníků a dalších, do této skupiny. Nejnižší počet, ne nijak výrazně, byl u oválných objektů.

Podle velikosti (max. objemu) vykazují nejvyšší hodnoty (tab. 4; graf 4) objekty střední velikosti mezi 3 a 6 m³ (průměr 18,5, medián 14). Ale i objekty menších a větších rozměrů než tyto měly podobné výsledky. Nezávisí tedy ani tak na velikosti objektů, jako spíše na jejich umístění na ploše. Zdá se, že objekty s nejvyšší četností keramických jedinců jsou situovány (obr. 5) v blízkosti zásobních jam,⁸ kde mohl stát kůlový dům.

Kultura s lineární keramikou (Lnk)

Celková charakteristika souboru

Fragmenty keramiky kultury Lnk byly zachyceny celkem v 8 objektech, přičemž pouze obj. 7 a soujámí 122–124 lze do tohoto období datovat. Ostatní materiál byl zachycen v objektech mladších kultur jako intruze.

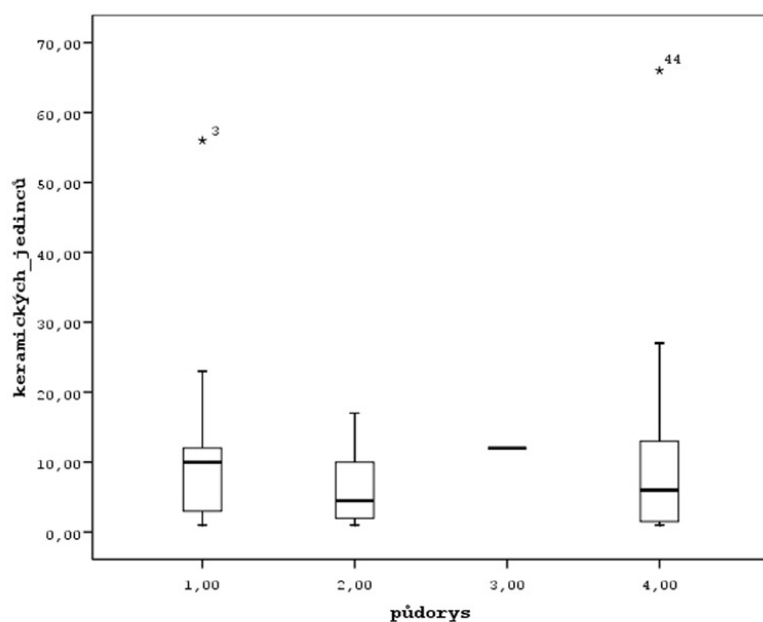
Celkem bylo možno spojit ze 41 fragmentů 26 keramických jedinců (tab. 6). Pouze v 10 případech lze rozlišit tvar nádob (podle Pavlů 1977; Pavlů – Zápotocká 1979; Rulf 1997). Převažuje polokulovitý (60 %; obr. 15:1–4) nad miskovitým (40 %; obr. 15:5).⁹

⁶ Vzhledem k nálezovému souboru z výzkumu byla porovnána pouze četnost keramických jedinců.

⁷ Dokumentace na výzkumech probíhá v různých klimatických i časových podmínkách a je zde nutná určitá zkušenost dokumentátora. Pro účelnější srovnání typů výplní a obsahů objektů je nutné zaměřit se na tuto problematiku už během samotného výzkumu.

⁸ Četnost keramických jedinců v zásobních jamách tvoří průměrně 13,4 kusů (medián je 11,5).

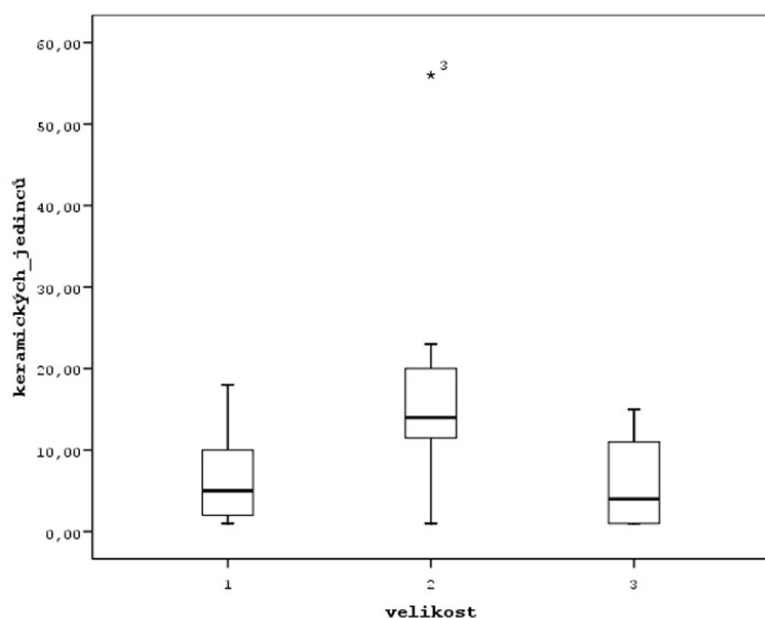
⁹ Což je běžný jev u Lnk v Polabí (Rulf 1997, 225).

Graf 3. Kněžívka 1998. Četnost keramických jedinců v objektech (osa y) podle tvarů půdorysů (osa x): 1. okrouhlý; 2. oválný; 3. obdélníkový; 4. nepravidelný. Celkem 49 objektů

Tab. 3. Kněžívka 1998. Četnost keramických jedinců v objektech podle tvarů půdorysů (celkem 49 objektů): 1. okrouhlý; 2. oválný; 3. obdélníkový; 4. nepravidelný; QI – dolní kvartil (25 %); QIII – horní kvartil (75 %)

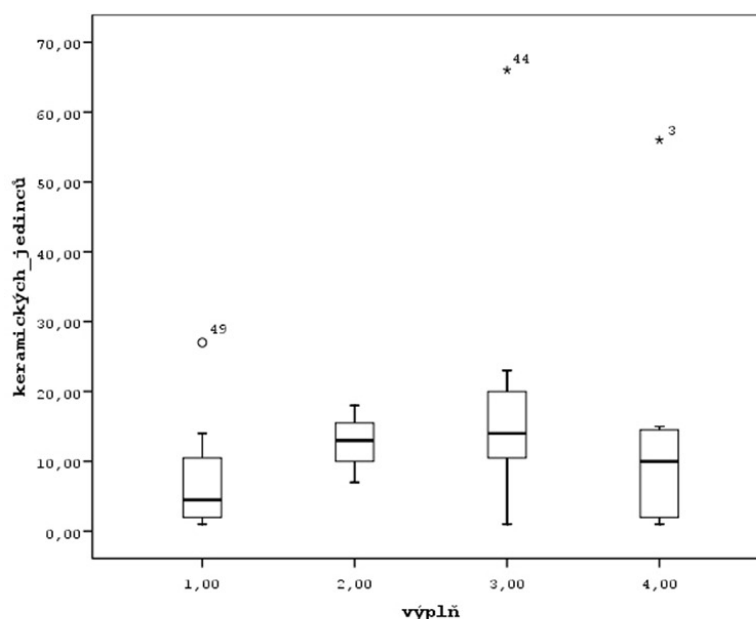
tvary půdorysů	celkem jedinců	minimum	QI	medián	průměr	QIII	maximum	rozptyl QI-QIII	rozptyl úplný
1	17	1	3	10	11,76	13	56	9,5	55
2	12	1	2	4,5	6,33	11	17	8,5	16
3	1	nepočítáno							
4	19	1	1	6	10,53	14	66	13	65

Graf 4. Kněžívka 1998. Četnost keramických jedinců (osa y) v objektech podle velikosti (objemu v m³ – osa x): 1. do 3 m³; 2. 3–6 m³; 3. 6 a více m³. Celkem 39 neporušených objektů

Tab. 4. Kněžívka 1998. Četnost keramických jedinců v objektech podle velikosti (objemu v m³) (celkem 39 neporušených objektů): 1. do 3 m³; 2. 3 – 6 m³; 3. 6 a více m³; QI – dolní kvartil (25 %); QIII – horní kvartil (75 %)

Velikost objektů	celkem jedinců	minimum	QI	medián	průměr	QIII	maximum	rozptyl QI-QIII	rozptyl úplný
1	27	1	2	5	6,4	10	18	8	17
2	8	1	11,25	14	18,5	21,5	56	10,2	55
3	4	1	1	4	6	13	15	12	14

Graf 5. Kněžívka 1998. Četnost keramických jedinců (osa y) v objektech podle typu výplně (osa x): 1. homogenní; 2. s kousky mazanice a uhlíků; 3. se splachy; 4. vrstevnatá. Celkem 49 objektů

Tab. 5. Kněžívka 1998. Četnost keramických jedinců v objektech podle typu výplně (celkem 49 objektů): 1. homogenní; 2. s kousky mazanice a uhlíků; 3. se splachy; 4. vrstevnatá; QI – dolní kvartil (25 %); QIII – horní kvartil (75 %)

typy výplně	celkem jedinců	minimum	QI	medián	průměr	QIII	maximum	rozptyl QI-QIII	rozptyl úplný
1	32	1	2	4,5	6,5	11	27	8,75	26
2	3	7	7	13	12,67		18		11
3	7	1	9	14	20,29	23	66	14	65
4	7	1	1	10	14,29	15	56	14	55

Kromě jednoho kusu téměř kompletně doplnitelné nádoby jde o fragmenty (tab. 6), kde převažují dna (46 %) nad okraji (35 %) a těly. Nejvíce průměrů se pohybuje ve skupině mezi 12 a 16 cm (44 %), chybí větší průměry nad 30 cm.

V tzv. jemné keramice (tab. 7; celkem 65 %) podle makroskopicky rozlišitelného materiálu (Pavluš – Zápotocká 1983, 290) převažují odstíny šedé (celkem 9 kusů) nad okrovou a jemnou. V hrubé keramice dominuje hnědá (8 kusů). Chybí bahnitý materiál.

Lineární ornament (LO; tab. 8) byl zachycen v 11 případech (tj. 42 %), většinou ve formě prosté linie. Motiv vyplňované pásy se objevil ve dvou případech (obr. 19:16; obr. 23:1). Žádný ze základních chronologických prvků výzdoby výrazně nepřevažuje. Chybí zde žlábková výzdoba.

Celý soubor lze na základě lineární výzdoby a absence chronologicky mladších tvarů nádob zatím rámcově datovat do Lnk II–III (Pavluš 1977; Pavluš – Rulf – Zápotocká 1986).

Kultura s vypíchanou keramikou (Stk)

Celková charakteristika souboru

Fragmenty keramiky kultury Stk byly zachyceny v 57 objektech. Celkem 39 objektů lze do tohoto období datovat.

Ze 697 fragmentů bylo možno spojit 520 keramických jedinců (tab. 9). V určitelných tvarech (pouze 17,5 %) dominuje několik typů misek (59 %; obr. 15:8; 16:12) nad hruškovitými (25 %; obr. 16:11; 17:1,2), pohárovitými (3 %; obr. 16:6) a hrubými kotlovitými (13 %; obr. 16:2–5; 18:14) tvary (graf 6).

Ve formách misek je možné sledovat čtyři různé typy (obr. 24:1–4), přičemž dominují typy neprofilované se zaobleným nebo plochým dnem (obr. 17:6,16; 19:20; 20:7) a hluboké mísy zvoncovitého tvaru (obr. 15:12; 18:1). Ve fragmentech převažují stěny nádob (tab. 9; celkem 68 % z celkového počtu frag-

Tab. 6. Kněžívka 1998. Zastoupení tvarů a typů fragmentů Lnk

Lokalita	objekt	počet keramiky	počet ker. Jedinců	miska	lahev	polokulovitý tvar	hruškovitý tvar	tvar neurčený	celkem určené tvary	okraj mírně rozzevený	okraj široce rozzevený	okraj mírně uzavřený	okraj uzavřený	okraj kolmý	okraj mírně "S"-ovitý	okraje celkem	4 - 8 cm	8 - 12 cm	12 - 16 cm	16 - 20 cm	20 - 30 cm	nad 30 cm	pupky	dna plochá	dna zaoblená	dna celkem	celé kusy
Kněžívka 1998	7/98	18	10	1	0	4	0	5	5	1	0	0	4	0	0	5	0	1	2	1	1	0	1	0	5	0	
Kněžívka 1998	66/98	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Kněžívka 1998	98B/98	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kněžívka 1998	109/98	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kněžívka 1998	111/98	2	2	1	0	0	0	2	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kněžívka 1998	119/98	4	4	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	2	3	0
Kněžívka 1998	122-124/98	13	6	1	0	2	0	3	3	0	1	1	0	0	0	2	0	1	1	1	1	0	1	0	3	3	1
Kněžívka 1998	129/98	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem		41	26	4	0	6	0	13	10	2	2	1	4	4	0	9	0	1	4	2	2	0	2	2	10	12	1

Tab. 7. Kněžívka 1998. Vzhled a materiál keramiky Lnk

Lokalita	objekt	počet keramiky	počet ker. jedinců	šedá jemná	tmavěšedá jemná	okrová jemná	hnědá jemná	šedočerná hrubá	hnědá hrubá	šedá hrubá	bahnitý	plavený	pisčitý	neplavený s kaménky	jemná keramika celkem	hrubá keramika celkem
Kněžívka 1998	7/98	18	10	0	2	2	2	0	3	1	0	6	0	4	6	4
Kněžívka 1998	66/98	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1
Kněžívka 1998	98B/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Kněžívka 1998	109/98	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1
Kněžívka 1998	111/98	2	2	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0
Kněžívka 1998	119/98	4	4	1	0	3	0	0	0	0	4	0	0	4	0	
Kněžívka 1998	122-124/98	13	6	0	3	0	1	0	2	0	4	1	1	4	2	
Kněžívka 1998	129/98	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1
Celkem		41	26	2	7	5	3	0	8	1	0	17	3	6	17	9

Tab. 8. Kněžívka 1998. Výzdoba keramiky Lnk. Použité zkratky: LO – lineární ornament; PO – plastický ornament; TO – technický ornament; TZ – technická zařízení (pupky, ucha)

Lokalita	objekt	počet keramiky	počet ker. Jedinců	LO	PO	TO	NO	TZ	prostá linie	vyplňovaná páska	noty celkem	noty mimo linii	noty na konci nebo na průsečiku	noty řídké řazené	noty husté řazené	noty oválné	noty nehtovité	linie žlábková	linie střední	linie slabá	Hlavní motiv křivilineární	Hlavní motiv rektilineární
Kněžívka 1998	7/98	18	10	4	2	0	4	1	3	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	4	0	0
Kněžívka 1998	66/98	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Kněžívka 1998	98B/98	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Kněžívka 1998	109/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kněžívka 1998	111/98	2	2	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Kněžívka 1998	119/98	4	4	2	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0
Kněžívka 1998	122-124/98	13	6	1	0	0	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Kněžívka 1998	129/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem		41	26	11	4	0	9	2	6	2	3	0	1	1	0	1	1	0	2	9	1	1

mentů nad okrají (21 %) a dny. Nejvíce zachycených průměrů okrajů se pohybuje ve skupině mezi 16 a 20 cm (21 %) a mezi 21 a 30 cm (18 %). Chybí zde průměry nad 30 cm. Dvakrát byla identifikována dna na nožce (obr. 21:6,16).

Barevně (tab. 10) převažují v keramice odstíny šedé (65 %) nad okrovou (22 %) a hnědou. Leštění povrchu keramiky se zachovalo ve 47 případech (9 %).

Celkem bylo vypíchaným ornamentem zdobeno (tab. 11) 236 kusů keramiky (45 %). Plastická výzdoba (PO) byla zachycena v šesti případech, malování jednou.

V souboru z Kněžívky dominuje ve výzdobných technikách (graf 7) malý a střední dvojpích (38 %; obr. 20:1–4), dále trojpích (25 %; obr. 15:12,20) a čtyřpích (17 %; obr. 17:1,12; 18:12) a pouze 13 % je reprezentován velký dvojpích (obr. 16:12; 17:16). Ve 3 % jsou zastoupeny pěti a více pích (obr. 15:17; 18:18) a pích tremolový (obr. 15:8). Kombinace jednoduchého vpichu a trojvpichu se objevila ve dvou případech (obr. 15:15,16).

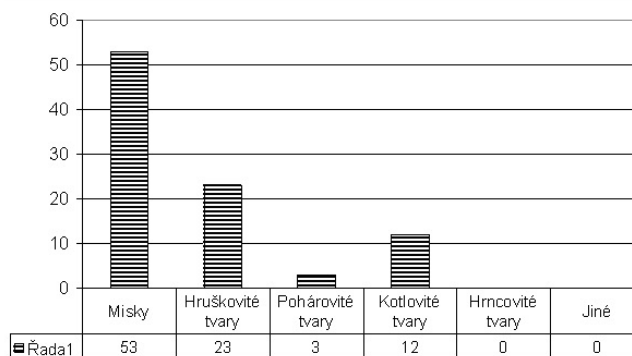
V motivech výzdoby jednoznačně převažují V-motivy¹⁰ (29 kusů), kdy bylo možné v sedmi případech rozeznat starší krokvicovitou výzdobu (obr. 18:1; 20:1). Výzdoba pásy byla zachycena na osmi kusech (obr. 16:12; 17:16). Vnitřní výzdoba se objevila pouze jednou (obr. 16:10).

Zastoupení keramických tvarů v objektech Stk

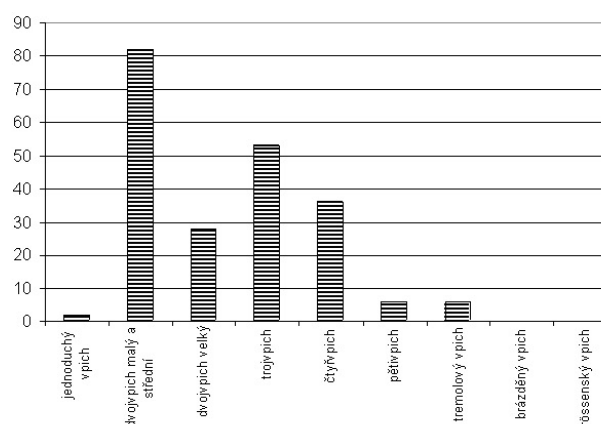
Vzhledem k fragmentárnímu charakteru souboru keramických artefaktů bylo nutné určovat původní tvary nádob na základě různých znaků (tab. 13). Pro keramické tvary z období Stk je důležitá buď určitá velikostní zachovalost střepu, nebo jiné znaky (specifická část nádoby, někdy také tloušťka střepu, materiál, charakter výzdoby, tvary pupků aj.). Z výzkumu v Kněžívce bylo identifikováno na základě obrysové křivky osm keramických tvarů (obr. 24).

Celkem bylo možné určit tvar u 91 keramických jedinců (17,5 % z celého souboru). Z výplní 16 objektů bylo možné určit dva a více keramické tvary. Z těchto objektů jsme jich pět dříve označili jako zásobní jámy (obj. 8, 22, 29, 30, 100).

Nejlépe určitelným tvarem bývají pro období Stk různé miskovité tvary, což je dáno vysokým počtem nálezů okrajů, a hruškovité tvary, které lze rozpoznat podle okrajů, někdy výdutí těl a nálezů tzv. jazkovitých nebo hrotitých výběžků. Nejčastější kombinací typů keramických tvarů v jednom objektu byla kombinace miskovitého a hruškovitého nebo pohárovitého tvaru (6 případů), někdy s hrubým kotlovitým tvarem (3 případy). Zastoupení těchto tvarů lze sledovat po celé ploše výzkumu.

Graf. 6. Kněžívka 1998. Zastoupení určitelných tvarů Stk (určeno 17,5 % z celkového počtu jedinců)

Graf. 7. Kněžívka 1998. Četnost všech technik vpichu v Kněžívce (určeno 90,3 % z celkového počtu technik vypíchaného ornamentu)

¹⁰ Krokvicovitá, nebo mladší „cikcakovitá“ hlavní výzdoba, ve fragmentech špatně rozlišitelná.

Tab. 10. Kněžívka 1998. Materiál, vzhled a zachovalá úprava povrchu keramiky Stk

Objekt	počet keramiky	počet ker.jedinců	bahnitý	plavený	neplavený s kaménky	pískitý	další příměsi	šedá	tmavě šedá	okrová	okr-siena	hnědá	černá	povrch hlazený	povrch leštěný a pololeštěn	povrch hrubý	jemná keramika celkem	hrubá keramika celkem	
Kněžívka 1998 8/98	72	56	0	42	5	9	0	10	20	12	0	9	5	52	4	0	42	14	
Kněžívka 1998 11/98	21	14	0	9	0	5	1	3	3	3	0	5	0	6	8	0	9	5	
Kněžívka 1998 12/98	30	15	0	10	2	3	1	2	5	5	0	2	1	14	1	0	10	5	
Kněžívka 1998 13/98	38	23	0	19	0	4	1	6	10	5	0	2	1	18	5	0	19	4	
Kněžívka 1998 16/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 19/98	12	10	0	9	1	2	0	3	3	4	0	0	0	10	0	0	9	3	
Kněžívka 1998 20/98	15	13	0	9	0	4	0	4	4	5	0	0	0	12	1	0	9	4	
Kněžívka 1998 22/98	14	12	0	10	1	1	1	2	8	1	0	0	1	10	2	0	10	2	
Kněžívka 1998 25/98	15	12	0	9	2	1	0	5	6	1	0	0	0	11	1	0	9	3	
Kněžívka 1998 26/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 27/98	7	5	0	2	1	2	0	2	1	1	0	1	0	3	2	0	2	3	
Kněžívka 1998 29/98	11	10	1	5	2	2	0	2	4	1	0	1	2	9	1	0	5	5	
Kněžívka 1998 30/98	17	11	0	8	0	3	0	1	6	4	0	0	0	11	0	0	8	3	
Kněžívka 1998 33/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 34/98	8	7	0	5	2	0	0	1	4	1	0	0	1	6	1	0	6	1	
Kněžívka 1998 35/98	3	3	0	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	3	0	0	1	2	
Kněžívka 1998 40/98	11	7	0	7	0	0	0	2	3	1	0	1	0	6	1	0	7	0	
Kněžívka 1998 42/98	15	12	0	6	3	3	0	5	3	3	1	0	0	12	0	0	6	6	
Kněžívka 1998 43/98	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	
Kněžívka 1998 44/98	11	9	0	5	1	3	0	3	5	0	0	1	0	9	0	0	5	4	
Kněžívka 1998 52/98	10	10	0	10	0	0	0	1	9	0	0	0	0	10	0	1	10	0	
Kněžívka 1998 53/98	5	2	0	1	0	1	0	0	1	1	0	0	0	2	0	0	1	1	
Kněžívka 1998 55/98	7	3	0	2	0	1	0	1	1	0	0	1	0	1	2	0	2	1	
Kněžívka 1998 56/98	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 58/98	8	7	0	7	0	0	0	2	4	1	0	0	0	5	2	0	7	0	
Kněžívka 1998 59/98	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	
Kněžívka 1998 61/98	27	23	0	16	6	1	0	8	5	8	0	2	0	12	8	0	16	7	
Kněžívka 1998 62/98	2	2	0	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	0	0	2	0	
Kněžívka 1998 63/98	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 64/98	1	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
Kněžívka 1998 65/98	6	6	2	4	0	0	0	2	3	1	0	0	0	6	0	0	4	2	
Kněžívka 1998 66/98	8	8	0	8	0	0	0	2	6	0	0	0	0	8	0	0	8	0	
Kněžívka 1998 67/98	104	66	0	50	14	2	0	29	17	10	2	5	3	62	4	0	49	17	
Kněžívka 1998 68/98	3	3	0	3	0	0	0	1	1	1	0	0	0	3	0	0	3	0	
Kněžívka 1998 69/98	4	4	0	4	0	0	0	3	1	0	0	0	0	4	0	0	4	0	
Kněžívka 1998 70/98	20	12	0	10	2	0	0	5	4	0	0	3	0	11	1	0	10	2	
Kněžívka 1998 83/98	15	12	0	10	0	2	0	0	2	5	0	0	5	12	0	0	10	2	
Kněžívka 1998 84/98	5	4	0	2	0	2	0	2	1	1	0	0	0	4	0	0	2	2	
Kněžívka 1998 85/98	31	27	0	18	4	5	0	10	11	4	0	0	2	25	2	0	18	9	
Kněžívka 1998 86/98	14	12	0	8	2	2	0	1	5	6	0	0	0	12	0	0	8	4	
Kněžívka 1998 88/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 90/98	2	2	0	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 91/98	5	5	0	3	2	0	0	0	1	0	1	1	0	5	0	0	2	3	
Kněžívka 1998 92/98	2	2	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	2	0	0	1	1	
Kněžívka 1998 93/98	2	2	0	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0	2	0	
Kněžívka 1998 95/98	13	11	0	3	4	4	0	4	0	4	0	3	0	11	0	0	3	8	
Kněžívka 1998 98/98	3	3	0	3	0	0	0	1	2	0	0	0	0	3	0	0	3	0	
Kněžívka 1998 99/98	18	14	0	10	2	2	0	7	1	6	0	0	0	14	0	0	10	4	
Kněžívka 1998 100/98	26	18	0	12	4	2	0	6	7	3	2	0	0	18	0	0	13	5	
Kněžívka 1998 111/98	3	2	0	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0	2	0	
Kněžívka 1998 112/98	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 117/98	3	2	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	1	1	
Kněžívka 1998 118/98	2	2	0	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0	0	2	0	
Kněžívka 1998 120/98	4	4	0	3	0	0	0	2	2	0	0	0	0	4	0	0	4	0	
Kněžívka 1998 121/98	6	5	0	4	0	1	0	1	3	1	0	0	0	4	1	0	3	2	
Kněžívka 1998 128/98	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	
Kněžívka 1998 129/98	28	17	1	14	0	2	0	7	1	6	0	3	0	17	0	0	13	4	
Celkem		697	520	4	382	62	73	5	157	177	113	6	44	22	469	47	1	379	141

Datování

Vzhledem k výskytu několika typů technik vpichu a určitelných tvarů keramických nádob je možné na ploše počítat s dlouhodobějším – vícefázovým osídlením.

Ve sledovaném souboru vychází průměr 10 zdobených jedinců na jeden objekt. To splňují pouze obj. 8, 61, 67 a 85.

Pouze v případě obj. 67 se jedná o jeden typ techniky vpichu – malý a střední dvojpich. Z tvarů zde byly zachyceny nižší a širší hruškovité nádoby (*obr. 20:1–5,8,9*) a nezdobené miskovité tvary (*obr. 20:6–7*). Jde o nejbohatší objekt staršího stupně, chronologicky zařaditelný do Stk II. V obj. 85 se jedná o trojvpich a vpichy malé a střední (*obr. 21:1,4–6*). V jednom případě se objevil větší dvojpich. Ve tvarech jsou zastoupeny kónické misky (*obr. 21:1–3*), jeden hruškovitý tvar (*obr. 21:4*) a hrubší kotlovité tvary (*obr. 21:7–8*). Podle uvedeného řadíme obj. 85 do stupně Stk III. Ostatní objekty se třemi a více zdobenými jedinci¹¹ malým a středním dvojpichem, popřípadě trojvpichem (obj. 19, 29, 58, 68) lze klást pouze obecně do Stk II/III.

Objekty 8 a 61 poskytly zdobené jedince s technikami tremolo (*obr. 15:8,19*) a vícenásobnými vpichy (čtyř- a pětivpich; *obr. 15:17; obr. 16:1*, dále *obr. 19:9,10,13*) společně s mladšími keramickými tvary a můžeme je klást do mladšího stupně Stk IV, vzhledem k nízkému počtu pohárků spíše do Stk IVa. Do stejného období zařazujeme objekty s počtem zdobených jedinců tři a více a alespoň dvěma různými, mladšími technikami vpichu (obj. 11, 12, 13, 22, 25, 30, 34, 42, 44, 52, 70, 83, 86, 100, 121, 129).¹² Méně zdobených jedinců, ale mladší výzdobné techniky poskytly také obj. 26, 27, 55, 99.

Objekty 20, 35, 43, 53, 56, 63, 64, 84, 92, 93 a obj. 128 lze klást na základě absence chronologicky citlivějšího materiálu pouze obecně do Stk.

Kamenná industrie

Broušená industrie (BI)

Z celé plochy výzkumu jsou evidovány pouze dva kusy artefaktů, které je možné zařadit do skupiny broušené industrie (*Pavlu – Rulf 1991*).

Z obj. 105 byla vyzvednuta část břitu a těla plankonvexní kopytovité sekerky s poškozeným ostřím.¹³ Objekt nelze přesně datovat. Další fragment broušeného nástroje¹⁴ byl identifikován ve štítarském objektu č. 111. Je to zlomek těla se znatelným broušením.

Ostatní kamenná industrie (Ostkam)

Většina artefaktů, tradičně zahrnovaných pod skupinu ostatní kamenné industrie (*Pavlu – Rulf 1991*), byla vyzvednuta z výplní mladších objektů (*tab. 12*).

V případě výzkumu v Kněžívce jde vesměs o několik morfologických typů drtičů a otloukačů, téměř výlučně z křemenných valounů, vybíraných podle vhodného tvaru bez větší úpravy.

Kostěná industrie

Úštěpové šídlo (*obr. 23:8*) typu A2a dlouhé¹⁵ (dle *Rulf 1984*, 244) s otupeným hrotem poskytl obj. 42 z mladšího stupně Stk IVa.

¹¹ Počet tří zdobených jedinců je medián v objektech datovaných do Stk.

¹² Společná hranice superpozice obj. 67 a 70 nebyla při terénním výzkumu jasně zřetelná. Rozbor artefaktů z výplní spíše dokazuje větší stáří obj. 67.

¹³ D (max.): 49 mm, max. š.: 40 mm, tl.: 9 mm, hm.: 32 g; petrografické určení (V. a B. Šreinovi): eklogit

¹⁴ D (max.): 16 mm, max. š.: 13 mm, tl.: 3 mm, hm.: 1 g; petrografické určení (V. a B. Šreinovi): tufit

¹⁵ D: 63 mm, max.š. hlavice: 15 mm, hm.: 3 g; osteologické určení L. Kovačiková: levé metapodium subadultní ovce/kozy věkově nepřekračující 2 roky. Velikost z původní kosti: méně než ½.

Tab. 12. Kněžívka 1998. Ostatní kamenná industrie (OSTKAM) z Kněžívky

Objekt	Dochovalost	Max. délka (mm)	Max. šířka (mm)	Max. tloušťka (mm)	Váha (g)	Typ	Surovina	Datování objektu
57	celý	108	99	48	844	otloukač	křemen	Štítarský stupeň
57	celý	92	91	32	392	otloukač	křemen	Štítarský stupeň
57	celý	76	60	33	216	otloukač	křemen	Štítarský stupeň
82	celý	99	36	24	106	otloukač	křemen	Štítarský stupeň
120	celý	73	60	44	293	otloukač	křemen	bylanská kultura
121	celý	79	76	52	403	otloukač	pískovec	Stk

ZÁVĚR

Výzkum na katastru Kněžívky v roce 1998 (*obr. 25*, plocha IV) proběhl uvnitř plochy už dříve zkoumaného neolitického sídelního areálu. Zastoupení pravěkých kultur se zde opakovalo stejně jako na vedlejších plochách (viz historie výzkumů), ale v jiné intenzitě.

Zatímco objekty kultury Lnk reprezentovaly pouze dva objekty a několik keramických zlomků v podobě intruze v mladších objektech, odhalil výzkum dlouhodobé osídlení kultury Stk. Uvedená plocha tak tvoří pro starší kulturu Lnk určitý předěl mezi plochou publikovanou J. Rulfem (*obr. 25*, plocha II) a plochou zkoumanou L. Smejtkem v roce 1998 (*obr. 25*, plocha III) na jihovýchodním okraji obce Kněževy. J. Rulf datuje nálezy z plochy silnice Ruzyně–Makotřasy¹⁶ do Lnk III (*Rulf 1979*, 379). Soubor z Kněževsi zatím nebyl zpracován. Námi sledovaný soubor lze datovat pouze rámcově do Lnk II–III.

Zlomky keramiky mladší neolitické kultury Stk uvádí J. Rulf rovněž z plochy silnice Ruzyně–Makotřasy a další nálezy jsou uloženy v depozitáři muzea v Roztokách. Nálezy uváděné J. L. Píčem z vedlejší plochy Čermákova mlýna (*obr. 25*, plocha I; *Píč 1899*, tab. LIII) můžeme datovat spíše do staršího stupně Stk. Z plochy v Kněževsi jsou podle autora výzkumu (L. Smejtek) stopy Stk minimální. Námi prezentovaný výzkum v Kněžívce 1998 odhalil osídlení této polohy v Stk II, Stk III a zejména Stk IVa.

O vnitřní struktuře zachycené části neolitického sídelního areálu přinesl výzkum následující informace:

Obydlí, známá z jiných nalezišť pro toto období, zde byla zachycena pouze torzovitě. Zřejmě se jednalo o stavby lehčí konstrukce, než jak tomu bylo v předešlém období Lnk, které nevyžadovaly hluboké jámy pro ukotvení kúlů a jejich stopy byly v průběhu času oderodovány. Jámy větších zachovalých rozměrů byly zachyceny na okrajích odkryté plochy. Jen některé z nich lze však datovat přesněji než do neolitu. Určitě je však v nich zastoupen starší i mladší stupeň Stk. Tzv. zásobní jámy byly rozloženy po celé ploše a podle jejich pravidelného umístění můžeme předpokládat v jejich blízkém okolí zaniklé obytné jednotky. Překvapivě nebyl na ploše Kněžívky zachycen ani jeden výrobní objekt (pec).

Objekty s relativně vyšším počtem keramických jedinců, nebo i skupiny těchto objektů byly rovnoměrně rozloženy po celé ploše a nelze tudíž sledovat větší hromadění odpadu pouze v určité specifické části plochy. Spíše je sledujeme v určitých skupinách objektů. Nejvyšší množství keramického materiálu poskytly objekty s kruhovým půdorysem, z nichž dost podstatnou část tvoří tzv. zásobní jámy.

Ve sledovaných typech výplní v jednotlivých objektech převažuje na ploše typ d1 – homogenní výplň s jednoznačně nejnižším počtem keramických jedinců. Je to jediný typ výplně, u kterého můžeme s větší pravděpodobností předpokládat vznik bez většího přispění člověka. Objevuje se zejména v men-

¹⁶ Parc. č. 384.

Tab. 13. Chronologicky citlivé znaky na keramice Stk dle M. Zápotocké (Steklá 1959; Zápotocká 1970; Pavlů – Zápotocká 1979; Zápotocká 2001)

	Stk IIa, Stk IIb	Stk III	Stk IVa1, Stk IVa2	Stk IVb1, Stk IVb2	Stk V
Keramické tvary	<u>Široké hruškovité tvary</u> , nevyskytuje se ploché dno; <u>misky většinou nezdobené s oblým dnem</u> , kotlíkovité tvary; hrubé bombovité tvary	Ústup bombovitých tvarů; <u>hruškovité tvary s jemně prohnutými stěnami</u> ; hrncovité nádoby s rozevřeným ústím; <u>misky zdobené</u> ; <u>masivní kotle</u> se šikmými nebo prohnutými stěnami	<u>Vysoké hruškovité tvary</u> ; misky kónické, s <u>ven vlnutým okrajem, ostře lomené</u> ; vaničky; kotlovité zásobní nádoby s pupky pod okrajem a na výduti, v IVa2 nahrazeny plastickými páskami	<u>Pohárovité tvary</u> ; <u>profilované hrnce</u> s pupky nebo s přesekávanými okraji; v Stk IVb2 vysoké hrncovité zásobnice	<u>Nezdobené trojčlenné pohárky</u> ; tvarově se celkově blíží Lgk
Výzdoba	Hlavní motivy krokvice; hojná vnitřní výzdoba u misek	Oběžný pás pod okrajem; krokvice, ojedíněle cikcak, pásy; Výzdoba <u>dvojpichy, ojedíněle vpich vícenásobný</u>	Oběžný pás pod okrajem na 50%; cikcaky, pásy, šachovnicovitý motiv; <u>nástup tremolového, brázděného a rössenského vpichu</u>	Vpichy ustupují, ale stoupá podíl rössenského a brázděného vpichu; krokvice nahrazeny motivy různě kladených pásů; mizí oběžný pás pod okrajem	Výzdoba téměř vymizela; <u>zdůrazňování lomů vrrypy, záseky či důlky</u>
Další znaky		Malování na nádobách	Keramika leštěná; <u>zobákovité výčnělky</u> ; <u>ostřejší profilace, ostrá výduť</u> ; ploché dno; dna na nožkách		V materiálu silnější stěny a silná příměs písku

ších objektech, které nemusely na ploše překážet běžnému dennímu provozu. Ostatní sledované typy výplní se od sebe co do počtu keramických jedinců výrazně neliší.

V materiálu Lnk se objevují tradičně polokulovité a miskovité tvary. Miskovité, hruškovité (nebo pohárovité) a kotlovité tvar byly zachyceny v objektech z následujícího období Stk. Trochu překvapivě převažují ve výzdobě z mladšího stupně Stk troj- a čtyřvpichy. Až srovnání s výsledky ostatních výzkumů v regionu prokáže, zda jde v tomto případě o chronologickou, nebo jinou (sociální, ekonomickou) závislost.

Celkově byly neolitické komponenty v průběhu času na katastrech Kněževsi a Tuchoměřic vyzvedávány na ploše zhruba 800×800 m. Podle výsledků sběrů nepokračují nálezy z období neolitu dále na východ (obr. 25, plocha 1). Jižní hranici snad může tvořit pravobřežní přítok Únětického potoka. Severozápadní hranici archeologicky zachytitelných stop osídlení naznačil výzkum silnice Praha–Slaný (Rulf 1979; Sankot 2001, 14).

Sídelní areál na obou zmiňovaných katastrech je včetně námi prezentované plochy dalším polykulturním nalezištěm s kontinuálním osídlením od kultury s lineární keramikou v povodí Únětického potoka a jeho přítoků. Dále po proudu leží areál v Černém Vole (Řídký 2003) a Roztokách (Kuna a kol. 1991). Při horním toku Horoměřického potoka, pravobřežního přítoku Únětického potoka, leží sídelní areál v Horoměřicích (Nový – Řídký – Šulová 2005).

POPIS NEOLITICKÝCH OBJEKTŮ

Objekty jsou v této práci popisovány podle jednotného systému, umožňujícího v kombinaci s krešebnou dokumentací standardizované podchycení všech důležitých terénních údajů. Následující popisy představují revidovaný a formálně upravený výpis z databáze zkoumaných objektů, vytvořené v programu MS Access pro výzkum v Kněžívce. Význam jednotlivých popisných pojmů odpovídá běžnému chápání v archeologické praxi, resp. heslům v terénním manuálu společnosti Archaia, která byla autorem výzkumu modifikována tak, aby vyhovovala potřebám exkavace pravěkých lokalit. V souladu s chronologickým rozsahem tohoto příspěvku jsou uvedeny pouze objekty datovatelné do období neolitu.

Objekt 3/98 (obr. 9)

druh obj.: hliník; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, přímé svislé až konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ; nepravidelné; max. hloubka: 60 cm; rozměry obj.: 510×420 cm
vrstvy – 301: šedohnědá, písčitohlinitá (40/60 %), mazanice (5 %), středně ulehlá
podloží – 302: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 7/98 (obr. 9)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ploché, skloněné směrem k Z; max. hloubka: 20 cm; rozměry obj.: 200×190 cm
vrstvy – 701: hnědá, písčitohlinitá (20/80 %), středně ulehlá
podloží – 702: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 8/98 (obr. 9)

druh obj.: zásobní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, esovité u dna i povrchu rozšířené; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: nepravidelně konkávní; max. hloubka: 90 cm; rozměry obj.: 210×?, další terénní pozorování: na dně objektu ležel zvířecí skelet
vrstvy – 801: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá; 802: hnědočerná, hlinitá, promíšená vápennými konkrécemi, středně ulehlá; 803: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 804: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 9/98 (obr. 9)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně osmičkovitý; stěny/sklon: hladké, mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, mírně zvlněné; max. hloubka: 30 cm; rozměry obj.: 241×166 cm; další terénní pozorování: patrně superpozice dvou objektů s nerozlišitelnou výplní
vrstvy – 901: tmavá černohnědá, hlinitá, kyprá
podloží – 902: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 11/98 (obr. 9)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: kruhový; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, skloněné k SZ; max. hloubka: 37 cm; rozměry obj.: 173×150 cm
vrstvy – 1101: šedá, popelovitá (recentní narušení), škvára, kyprá; 1102: hnědá, hlinitá, středně ulehlá; 1103: červenohnědá, popelovitohlinitá, středně ulehlá; 1104: hnědočerná, popelovitohlinitá, kyprá
podloží – 1105: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 12/98 (obr. 9)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, přímé svislé až konkávní; zlom ode dna: pozvolný až ostrý; dno: mírně konkávní; max. hloubka: 70 cm; rozměry obj.: 330×310 cm;
vrstvy – 1201: černohnědá, hlinitá, drobně melírovaná spraš, středně ulehlá; 1202: černošedá, sprašovitohlinitá, středně ulehlá; 1203: hnědočerná, hlinitá s příměsí spraše, středně ulehlá; 1204: žlutočernohnědá, sprašovitohlinitá, středně ulehlá
podloží – 1205: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 13/98 (obr. 9)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, mírně zvlněné; max. hloubka: 42 cm; rozměry obj.: 230×? cm; další terénní pozorování: část objektu zasahovala mimo skrytou plochu
vrstvy – 1301: tmavě černohnědá, hlinitá, kyprá
podloží – 1302: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 14/98 (obr. 10)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: mírně zvlněné, skloněné k JV; max. hloubka: 52 cm; rozměry obj.: 302×150 cm

vrstvy – 1401: tmavá černohnědá, hlinitá, čočky spraše, středně ulehlá
podloží – 1402: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 16/98 (obr. 10)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné; max. hloubka: 54 cm; rozměry obj.: 460×170 cm; další terénní pozorování: objekt je kreslen pouze orientačně vzhledem ke špatně skrývce bagrem; patrně superpozice dvou objektů s nerozlišitelnou výplní

vrstvy – 1601: černošedá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 1602: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 19/98 (obr. 10)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: nepravidelně zvlněné; max. hloubka: 36 cm; rozměry obj.: 250×248 cm

vrstvy – 1901: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 1902: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 20/98 (obr. 10)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé až mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: mírně zvlněné; max. hloubka: 68 cm; průměr obj.: 132 cm

vrstvy – 2001: černohnědá, hlinitá melírovaná spraší, vápenné konkrece 5 %, středně ulehlá
podloží – 2002: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 22/98 (obr. 10)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 40 cm; průměr obj.: 140 cm;

vrstvy – 2201: černohnědá, hlinitá, spraš (3 %), středně ulehlá
podloží – 2202: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 25/98 (obr. 10)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné; max. hloubka: 32 cm; průměr obj.: 164 cm; narušení: narušen štítarským objektem 24; další terénní pozorování: výplně obj. 24 a 25 bylo možné rozlišit pouze v půdorysu po skrývce, na profilu již nebylo rozhraní obou objektů patrné

vrstvy – 2501: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 2502: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 26A/98 (obr. 10)

druh obj.: žlab; rozsah odkryvu: 3 řezy; tvar půdorysu: lineární; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: konkávní; max. hloubka: 16 cm; rozměry řezu A1: 50×36 cm; rozměry řezu A2: 60×32 cm; rozměry řezu A3: 66×30 cm; další terénní pozorování: vzájemný stratigrafický vztah žlabů 26A a 26B nebylo možné zjistit; nejspíše jsou současné a představují základy nadzemní stavby

vrstvy – 26A01: černohnědá, hlinitá, kyprá
podloží – 26A02: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 26B/98 (obr. 10)

druh obj.: žlab; rozsah odkryvu: 3 řezy; tvar půdorysu: lineární; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, rovné až konkávní; max. hloubka: 36 cm; rozměry řezu B1: 80×40 cm; rozměry řezu B2: 54×40 cm; rozměry řezu B3: 50×50 cm; další terénní pozorování: cf. obj. 26A

vrstvy – 2601,2: černohnědá, hlinitá, kyprá
podloží – 2602,2: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 27/98 (obr. 10)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 16 cm; rozměry obj.: 170×? cm; narušení: recentní v SZ části objektu

vrstvy – 2701: černohnědá, hlinitá, melíry spraše (10 %), středně ulehlá
podloží – 2702: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 29/98 (obr. 10)

druh obj.: zásobní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: oválný; stěny/sklon: hladké, kónické až esovitě u dna rozšířené; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, skloněné k SZ; max. hloubka: 68 cm; rozměry obj.: 170×160 cm

vrstvy – 2901: světle černohnědá, hlinitá, spraš (10 %), středně ulehlá; 2902: černohnědá, hlinitá, spraš (5 %), středně ulehlá

podloží – 2903: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 30/98 (obr. 10)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, mírně skloněné k S; max. hloubka: 63 cm; průměr obj.: 230 cm

vrstvy – 3001: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá

podloží – 3002: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 34/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé až mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné; max. hloubka: 42 cm; rozměry obj.: 184×150 cm; další terénní pozorování: možná superpozice dvou objektů s nerozlišitelnou výplní (?)

vrstvy – 3401: hnědočerná, popelovitohlinitá, mazanice (10 %), středně ulehlá

podloží – 3402: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 35/98 (obr. 11)

druh obj.: zásobní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: oválný až nepravidelně okruhový; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 38 cm; rozměry obj.: 196×190 cm

vrstvy – 3501: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá

podloží – 3502: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 42/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, konkávní až přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné; max. hloubka: 56 cm; rozměry obj.: 334×250 cm; další terénní pozorování: pravděpodobně superpozice několika objektů s nerozlišitelnou výplní

vrstvy – 4201: černohnědá, hlinitá, spraš (5 %), středně ulehlá

podloží – 4202: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 43/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: oválný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, mírně vlněné; max. hloubka: 16 cm; rozměry obj.: 176×100 cm

vrstvy – 4301: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá; 4302: žlutohnědá, hlinitosprašovitá (50/50 %), středně ulehlá

podloží – 4303: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90%)

Objekt 44/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné; max. hloubka: 24 cm; rozměry obj.: 250×210 cm; další terénní pozorování: ve dně byly zjištěny tři zahloubeniny

vrstvy – 4401: černohnědá, hlinitá se sprašovými proplásky (30 %), středně ulehlá

podloží – 4402: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 47/98 (obr. 11)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, skloněné k SZ; max. hloubka: 30 cm; rozměry obj.: 184×162 cm

vrstvy – 4701: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá

podloží – 4702: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 52/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, rovné se zahloubením v SZ části; max. hloubka: 40 cm; rozměry obj.: 230×220 cm

vrstvy – 5201: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá

podloží – 5202: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 53/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, konkávní až přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: konkávní; max. hloubka: 45 cm; rozměry obj.: 180×150 cm; další terénní pozorování: možná superpozice dvou objektů s nerozlišitelnou výplní
vrstvy – 5301: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 5302: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 55/98 (obr. 11)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 42 cm; rozměry obj.: 226×202 cm
vrstvy – 5501: černá, hlinitá, středně ulehlá; 5502: černá, hlinitá, spraš (5 %), středně ulehlá
podloží – 5503: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 56/98 (obr. 11)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: (1); nepravidelně kruhový; stěny/sklon: (2); hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: (4); mírně konkávní; max. hloubka: 34 cm; rozměry obj.: 180×170 cm
vrstvy – 5601: hnědočerná, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 5602: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 58/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, konkávní až esovitě, u dna rozšířené; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: nepravidelné, zvlněné; max. hloubka: 62 cm; rozměry obj.: 360×340 cm; další terénní pozorování: asi superpozice tří objektů s nerozlišitelnou výplní
vrstvy – 5801: hnědočerná, hlinitá, spraš (5 %), středně ulehlá
podloží – 5802: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 61/98 (obr. 12)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: nepravidelné, stupňovité; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: konkávní; max. hloubka: 98 cm; rozměry obj.: 200×194 cm; další terénní pozorování: do dna byla zahloubena kúlová jamka
vrstvy – 6101: černohnědá, hlinitá, sprašové čočky (5 %), středně ulehlá
podloží – 6102: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 63/98 (obr. 12)

druh obj.: zásobní jáma (?); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: konkávní; max. hloubka: 40 cm; rozměry obj.: 190×110 cm
vrstvy – 6301: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá; 6302: žlutohnědá, hlinitosprašovitá (40/60 %), středně ulehlá
podloží – 6303: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 64A,B/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné, stupňovité; max. hloubka: 66 cm; rozměry obj.: 380×310 cm; další terénní pozorování: s největší pravděpodobností se jedná o superpozici nejméně dvou objektů, označených jako 64A a 64B, jejichž vzájemný stratigrafický vztah však nebyl rozpoznatelný
vrstvy – 6401: černohnědá, hlinitá, v obj. 64A s mohutnými sprašovými splachy, středně ulehlá; 6402: žlutohnědá, hlinitosprašovitá (40/60 %), středně ulehlá
podloží – 6403: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 67A,B/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně osmičkovitý; stěny/sklon: hladké, mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 58 cm; rozměry obj.: 280×275 cm; narušení: objekt 67B byl částečně narušen objektem 70 (podle externí evidence – v terénu nebyly výplně rozlišitelné); další terénní pozorování: zřejmě superpozice dvou objektů (67A a 67B) s nerozlišitelnou výplní
vrstvy – 6701: černohnědá, hlinitá, melíry spraše (5 %), středně ulehlá
podloží – 6702: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 68/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 17 cm; rozměry obj.: 146×128 cm; narušení: narušen štítarským objektem 69
vrstvy – 6801: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 6802: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 70/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ploché, skloněné k JV; max. hloubka: 41 cm; rozměry obj.: 220×210 cm; narušení: narušuje objekt 67B (podle externí evidence – v terénu nebyly výplně rozlišitelné)
vrstvy – 7001: černohnědá, hlinitá, melírovaná spraš (5 %), středně ulehlá
podloží – 7002: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 71/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, mírně skloněné k JV; max. hloubka: 20 cm; rozměry obj.: 85×80 cm
vrstvy – 7101: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 7102: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 73/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: mírně konkávní; max. hloubka: 22 cm; rozměry obj.: 126×80 cm
vrstvy – 7301: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 7302: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 75/98 (obr. 12)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, konkávní místy mírně konvexní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: nerovné; max. hloubka: 40 cm; rozměry obj.: 170×100 cm
vrstvy – 7501: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 7502: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 83/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: (4); nepravidelný; stěny/sklon: (2); hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: (4); mírně konkávní; max. hloubka: 60 cm; rozměry obj.: 231×200 cm
vrstvy – 8301: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 8302: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 84/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, skloněné k JV; max. hloubka: 24 cm; rozměry obj.: 190×150 cm
vrstvy – 8401: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 8402: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 85/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: stupňovité; max. hloubka: 50 cm; rozměry obj.: 360×? cm; narušení: recentním zásahem
vrstvy – 8501: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 8502: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 86/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný – osmičkový; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné, zvlněné; max. hloubka: 38 cm; rozměry obj.: 400×234 cm; další terénní pozorování: patrně se jedná o superpozici nejméně dvou objektů s nerozlišitelnou výplní
vrstvy – 8601: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 8602: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 92/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: ploché, mírně skloněné k SZ; max. hloubka: 24 cm; rozměry obj.: 132×120 cm
vrstvy – 9201: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 9202: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 93/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, rovné; max. hloubka: 20 cm; rozměry obj.: 126×110 cm
vrstvy – 9301: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 9302: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 99A,B/98 (obr. 13)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: osmičkovitý; stěny/sklon: hladké, konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: nerovné; max. hloubka: 56 cm; rozměry obj.: 386×272 cm; další terénní pozorování: pravděpodobně superpozice dvou objektů (99A a 99B) s nerozlišitelnou výplní; vzájemný stratigrafický vztah při výzkumu zjistitelný
vrstvy – 9901: černohnědá, hlinitá, promíšená spraš (10 %), středně ulehlá
podloží – 9902: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 100/98 (obr. 13)

druh obj.: zásobní jáma ?; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně kruhový; stěny/sklon: hladké, přímé svislé až mírně šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché, mírně skloněné k SZ; max. hloubka: 40 cm; rozměry obj.: 210×200 cm
vrstvy – 10001: černohnědá, hlinitá, promíšená mazanicí (5 %) a spraš (10 %), středně ulehlá
podloží – 10002: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 121/98 (obr. 14)

druh obj.: zásobní jáma ?; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: (1); oválný; stěny/sklon: (1); hladké, přímé šikmé, až mírně konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: (1); ploché, mírně skloněné k JV; max. hloubka: 42 cm; rozměry obj.: 160×140 cm
vrstvy – 12101: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 12102: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekty 122–124/98 (obr. 14)

druh obj.: stavební jáma (soujámí); rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé až konkávní; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: konkávní až nerovné; max. hloubka: 24 cm; rozměry obj.: 600×256 cm; další terénní pozorování: nejspíše stavební jáma (hliník), tvořená několika zahloubeními (minimálně čtyřmi), z nichž třem byla při výzkumu přidělena samostatná čísla (122–124)
vrstvy – 122–12401: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 122–12402: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 128/98 (obr. 14)

druh obj.: sídlištní jáma; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelný; stěny/sklon: hladké, mírně konkávní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: mírně konkávní; max. hloubka: 20 cm; rozměry obj.: 140×108 cm
vrstvy – 12801: černohnědá, hlinitá, středně ulehlá
podloží – 12802: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

Objekt 129/98 (obr. 14)

druh obj.: zásobní jáma ?; rozsah odkryvu: 1/2 objektu; tvar půdorysu: nepravidelně oválný; stěny/sklon: hladké, přímé šikmé až esovité u dna mírně rozšířené; zlom ode dna: pozvolný; dno: nerovné, zvlněné; max. hloubka: 67 cm; rozměry obj.: 330×264 cm
vrstvy – 12901: černohnědá, hlinitá, promíšená spraš (30 %), středně ulehlá
podloží – 12902: žlutohnědá, zahliněná spraš (10/90 %)

PRAMENY

Atlas podnebí Československé republiky. Praha 1958.

Czudek, T. (ed.) 1972: Geomorfologické členění ČSR. Studia Geographica 23. Brno.

Hydrologické poměry ČSSR, díl I. Praha 1965.

Čedíková, M. 1998: Kněžívka – terénní úpravy na parcele č. 392/3. Podklad pro vynětí zemědělské půdy ze ZPF, K+K průzkum, s. r. o. Praha, 4 str. (rkp.).

Geobotanická mapa ČSSR, list M-33-XV (Praha), 1 : 200 000. Praha 1969.

Půdní mapa ČR, list 12-23 (Kladno), 1 : 50 000. Praha 1990.

Praha a okolí, historická mapa 1: 28 800. Geodézie On Line, s. r. o. 2004.
Základní geologická mapa ČSSR, list 12-234 (Hostivice), 1 : 25 000. Praha 1983.
 1. vojenské mapování – sekce 90, 107. Národní archiv v Praze.

LITERATURA

- Kazdová, E. – Peška, J. – Mateiciucová, I. 1999:* Olomouc-Slavonín (I). Sídliště kultury s vypíchanou keramikou. *Archaeologiae Regionalis Fontes* 2. Olomouc.
- Koutecký, D. 1983:* Bylanské pohřebiště v Tuchoměřicích, okr. Praha-západ, *Archeologické rozhledy* 35, 241–252, 359.
- Kuna, M. a kol. 1991:* Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách 1980–1985, *Muzeum a současnost* 10/I, II.
- Moucha, V. – Pleslová-Štiková, E. 1987:* Silnice Praha–Slaný v pohledu archeologů. Kladno.
- Neustupný, E. 1986:* Sídlní areály pravěkých zemědělců, *Památky archeologické* 77, 226–234.
- Nový, P. – Řídký, J. (s příspěvkem L. Šulové) 2005:* Neolitické osídlení na katastru Horoměřic (okr. Praha-západ). Menší záchranné akce a sběry k r. 2004, *Archeologie ve středních Čechách* 9, 111–141.
- Pavlu, I. 1977:* K metodice analýzy sídlišť s lineární keramikou, *Památky archeologické* 67, 5–55.
- Pavlu, I. – Rulf, J. 1991:* Stone industry from the Neolithic site of Bylany (with collaboration by A. Hoffmanová – V. Hoffman, M. Popelka and A. Přichystal), *Památky archeologické* 82, 277–362.
- Pavlu, I. – Rulf, J. – Zápotocká, M. 1986:* Theses on the neolithic site of Bylany, *Památky archeologické* 77, 288–412.
- Pavlu, I. – Zápotocká, M. 1978:* Analysis of the Czech neolithic Pottery. Praha.
- Pavlu, I. – Zápotocká, M. 1979:* Současný stav a úkoly studia neolitu v Čechách, *Památky archeologické* 70, 281–318.
- Pavlu, I. – Zápotocká, M. 1983:* Bylany. Katalog sekce A-díl 1. Praha.
- Píč, J. L. 1899:* Starožitnosti země České I. 1. Čechy předhistorické. Praha.
- Rulf, J. 1979:* Sídliště kultury s lineární keramikou a kultovní(?) objekt v Kněžívce, obec Tuchoměřice, okres Praha-západ, *Archeologické rozhledy* 31, 370–384, 469–471.
- Rulf, J. 1984:* Příspěvek k poznání neolitické kostěné industrie v Čechách. Výsledky předstihového výzkumu na stavbě měnirny v Roztokách, *Archeologické rozhledy* 36, 241–258.
- Rulf, J. 1986:* Ke struktuře keramické náplně středočeských sídlišť kultury lineární keramiky, *Památky archeologické* 77, 234–247.
- Rulf, J. 1997:* Die Elbe-Provinz der Linearbandkeramik. *Památky archeologické – Supplementum* 9. Praha.
- Řídký, J. 2003:* Osídlení Podmoráňského a Únětického potoků v neolitu a na počátku eneolitu. Neolitické osídlení v Černém Vole (Praha-západ). Nepublikovaná diplomová práce. Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou. FF UK Praha.
- Sankot, P. 2001:* Tuchoměřice. Od nejstarších dob k dnešku. Tuchoměřice, 13–20.
- Sláma, J. 1977:* Mittelböhmen im frühen Mittelalter. *Praehistorica* 5. Praha.
- Smejtek, L. 1999:* Kněževs, okres Praha-západ. In: *Archeologické výzkumy společnosti Archaia ve středních Čechách v roce 1998*, *Muzeum a současnost* 17, 67–69.
- Smejtek, L. 2001:* Únětické pohřebiště a sídliště v Kněževsi u Prahy, *Archeologie ve středních Čechách* 5, 209–278.
- Soudská, E. 1965:* Pozdně halštatské sídliště v Tuchoměřicích-Kněžívce, *Archeologické rozhledy* 17, 342–354.
- Soudská, E. 1966:* Obydli na pozdně halštatských sídlištích, *Památky archeologické* 57, 535–595.
- Stocký, A. 1926:* Pravěk země České I. Věk kamenný. Praha.
- Steklá, M. 1959:* Třídění vypíchané keramiky, *Archeologické rozhledy* 11, 211–260.
- Svoboda, B. 1965:* Čechy v době stěhování národů. Praha.
- Šumberová, R. 1996:* Neolithic Underground Storage Features, *Památky Archeologické* 87, 61–103.
- Turek, J. – Daněček, V. 1997:* Nově objevená eneolitická naleziště na Kladensku a Slánsku. Poznámky ke studiu kamenné broušené industrie českého eneolitu, *Archeologie ve středních Čechách* 1, 127–141.
- Zápotocká, M. 1970:* Die Stichbandkeramik in Böhmen und in Mitteleuropa In: *Die Anfänge des Neolitikums vom Orient bis Nordeuropa*. Fundamenta Reihe A. Band Köln.
- Zápotocká, M. 1978:* Ornamentace neolitické vypíchané keramiky: technika, terminologie a způsob dokumentace, *Archeologické rozhledy* 30, 504–534.
- Zápotocká, M. 1987:* Zur Funktion archäologischer Befunde aus der neolithischen Siedlung in Bylany, *Bylany Seminaar* 1987, 187–193.
- Zápotocká, M. 1998:* Bestattungsritus des Böhmischen Neolitikums. Praha.
- Zápotocká, M. 2001:* Loděnice, okr. Beroun. Objekty z doby kultury s vypíchanou keramikou a začátek fáze Stk IVB, *Archeologie ve středních Čechách* 5, 41–105.

**NEOLITHIC FEATURES FROM EXCAVATIONS
AT KNĚŽÍVKA (PRAGUE-WEST DISTRICT) IN 1998**

Excavations in the Kněžívka cadastre in 1998 (fig. 25, area IV) took place within the bounds of a Neolithic settlement area investigated in the past. The prehistoric cultures represented matched those from adjacent areas, but in differing intensities. Some features can be dated only generally to the Neolithic. Only two features can be ascribed to the Linear Pottery culture, specifically to the LBK II–III. The remaining features come from the later Stroke-Ornamented Ware culture – the earlier Stk II, III and later Stk IV phases. The LBK material contains the traditional half-rounded and dish-like shapes. Dish-like, pear-shaped (or goblet-like) and drum-like shapes were found in the Stk features. The Stk IV ornament was dominated by triple and quadruple strokes.

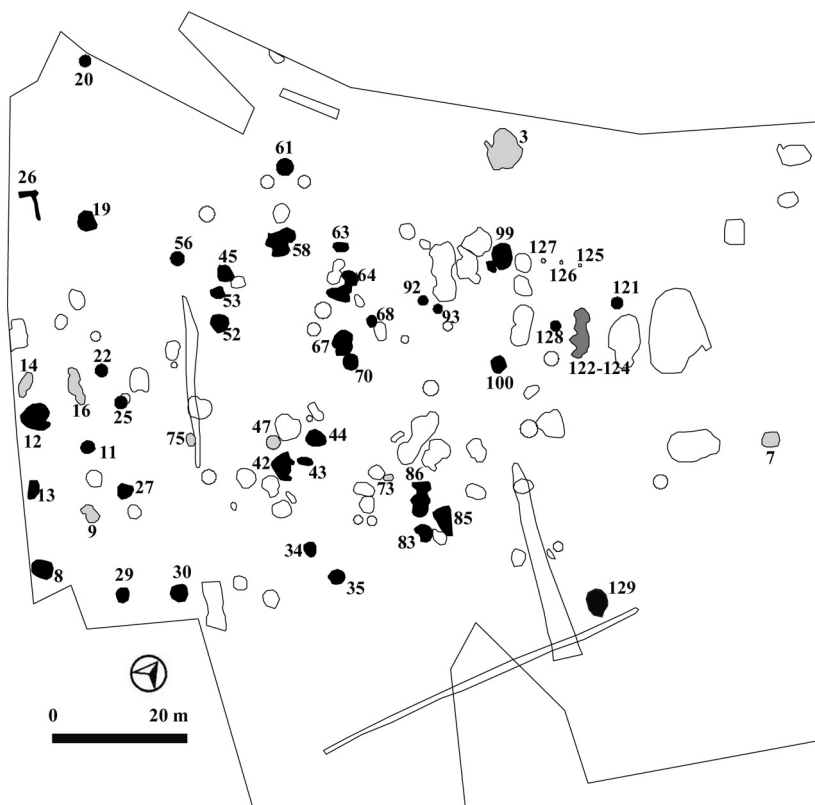
The information revealed by the excavations regarding the internal structure of the surviving part of the Neolithic settlement area was as follows: those forms of dwelling known from other sites of the same period were found here only fragmentarily. The traces thereof had either been eroded away, or the structures were of lightweight construction, not requiring deeper pits for the anchoring of posts. Pits with larger surviving diameters survived along the edge of the opened area. Storage pits were located almost regularly across the whole of the excavated area. This leads the excavators to assume the existence of lost dwelling units in the vicinity. One production feature was not found at all – an oven. The greatest volume of ceramic material came from features round in plan, the greater part of which were storage pits. Neolithic components have thus far been found at the study location over an area of roughly 800x800m.

JAROSLAV ŘÍDKÝ

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, PRAHA, V. V. I., LETENSKÁ 4, 118 00 PRAHA 1

LUBOR SMEJTEK

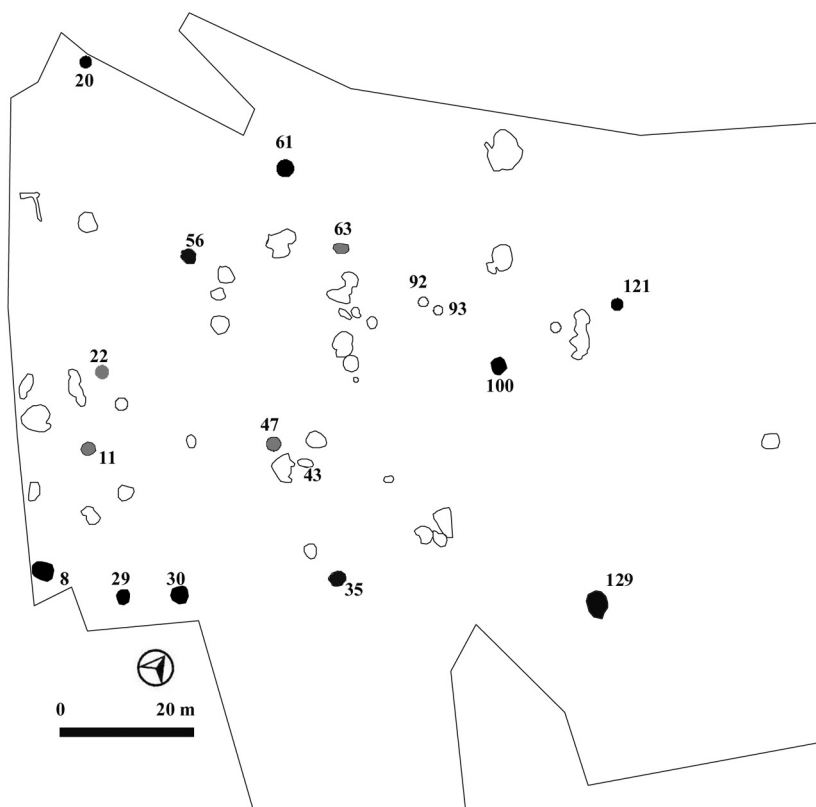
ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3, 100 00 PRAHA 10

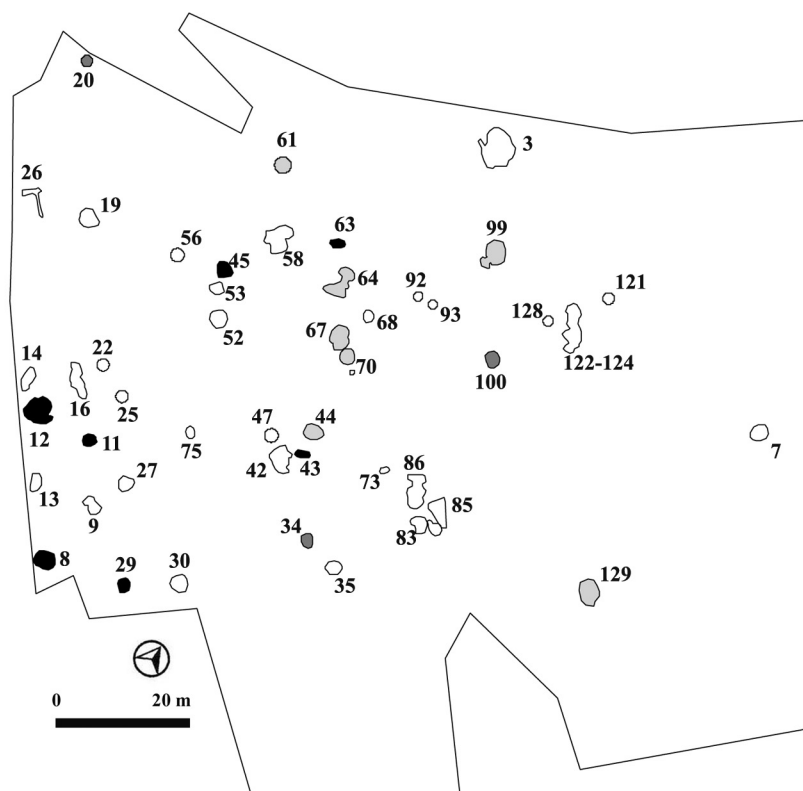
Obr. 1. Celková plocha výzkumu v Kněžívce 1998. Bílé objekty – mladší než neolit, nebo nedatované; šedé objekty – neolit; šrafované objekty – Lnk; černé objekty – Stk

Obr. 2. Kněžívka 1998. Neolitické objekty podle zachycených objemů. Bílé objekty – do 3 m³; šedé objekty – 3–6 m³; černé objekty – větší než 6 m³. Číslovány pouze větší objekty

Obr. 3. Kněžívka 1998. Objekty označené čísly – potenciální neolitické zásobní jámy; černé objekty – zásobní jámy; šrafované objekty – pravděpodobné zásobní jámy

Obr. 4. Kněžívka 1998. Typy výplní v neolitických objektech podle obr. 6d: 1–4. Bílé objekty – typ 1; šrafované objekty – typ 2; šedé objekty – typ 3; černé objekty – typ 4

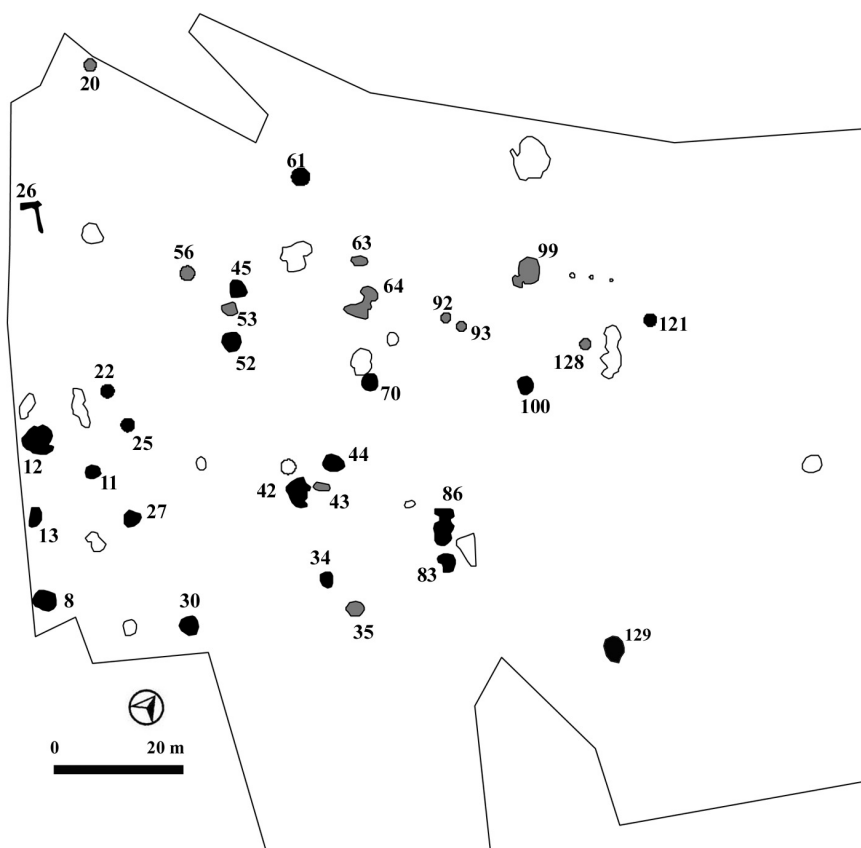
Obr. 5. Kněžívka 1998. Četnost neolitické keramiky v objektech podle mediánu (medián 7 kusů). Bílé objekty – 1–6 kusů; šrafované objekty – 7–27 kusů; černé objekty – 28 a více kusů

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
a)						
b)						
c)						
d)						

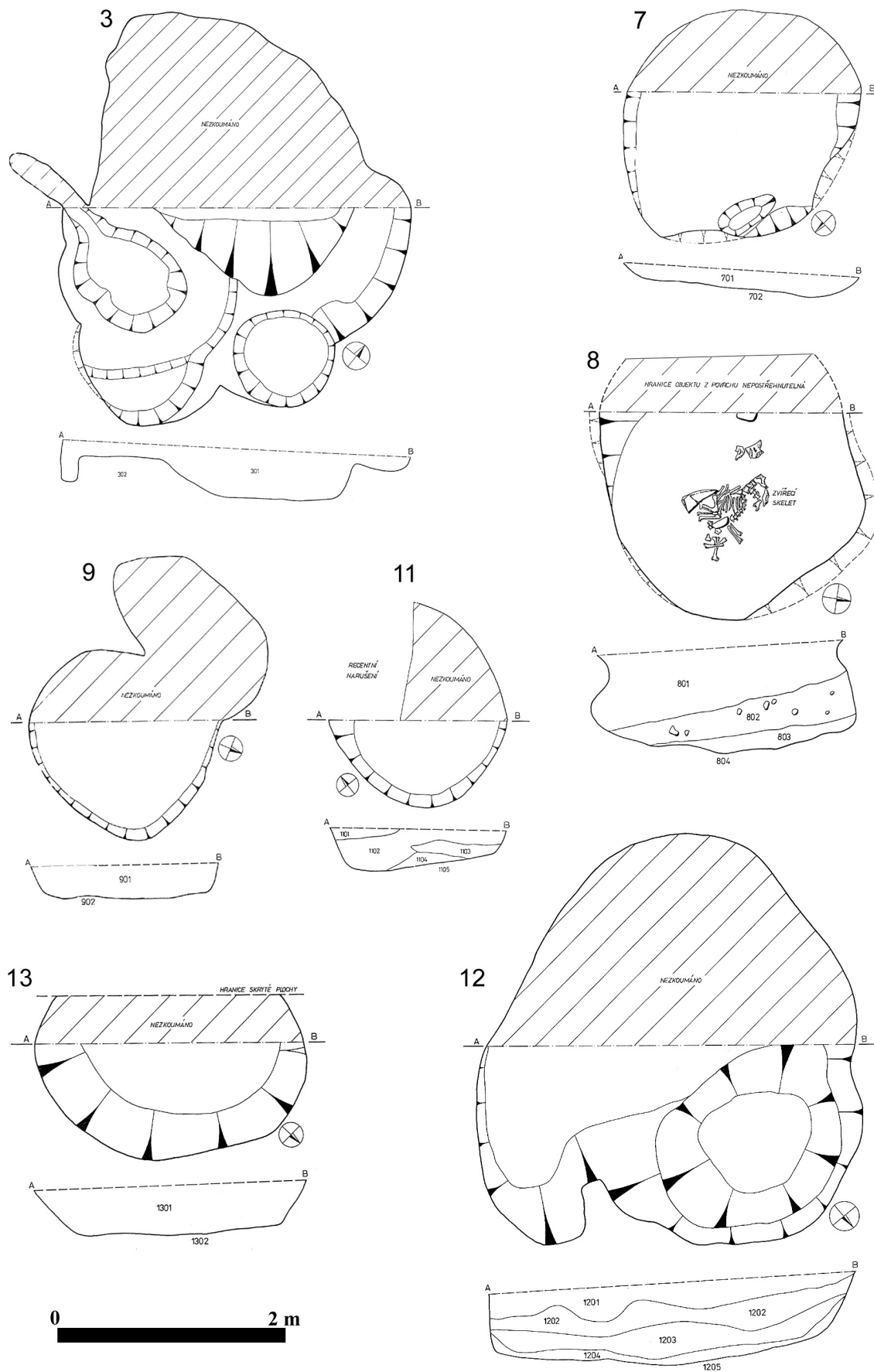
Obr. 6. Kněžívka 1998. Obrázkový kód tvarů a výplní neolitických objektů. Sloupec a) tvar půdorysu: 1. okrouhlý; 2. oválný; 3. obdélníkový; 4. nepravidelný. Sloupec b) tvar dna: 1. rovné; 2. nepravidelně rovné; 3. nerovné, členité; 4. mísovitě. Sloupec c) tvar stěn v profilu: 1. svislý; 2. konkávní; 3. kónický; 4. kombinovaný šikmý a svislý; 5. hruškovitý; 6. nepravidelný. Sloupec d) typy výplní: 1. homogenní bez kousků mazanice nebo uhlíků; 2. s kusy mazanice nebo uhlíků; 3. se splachy; 4. vrstevnatá

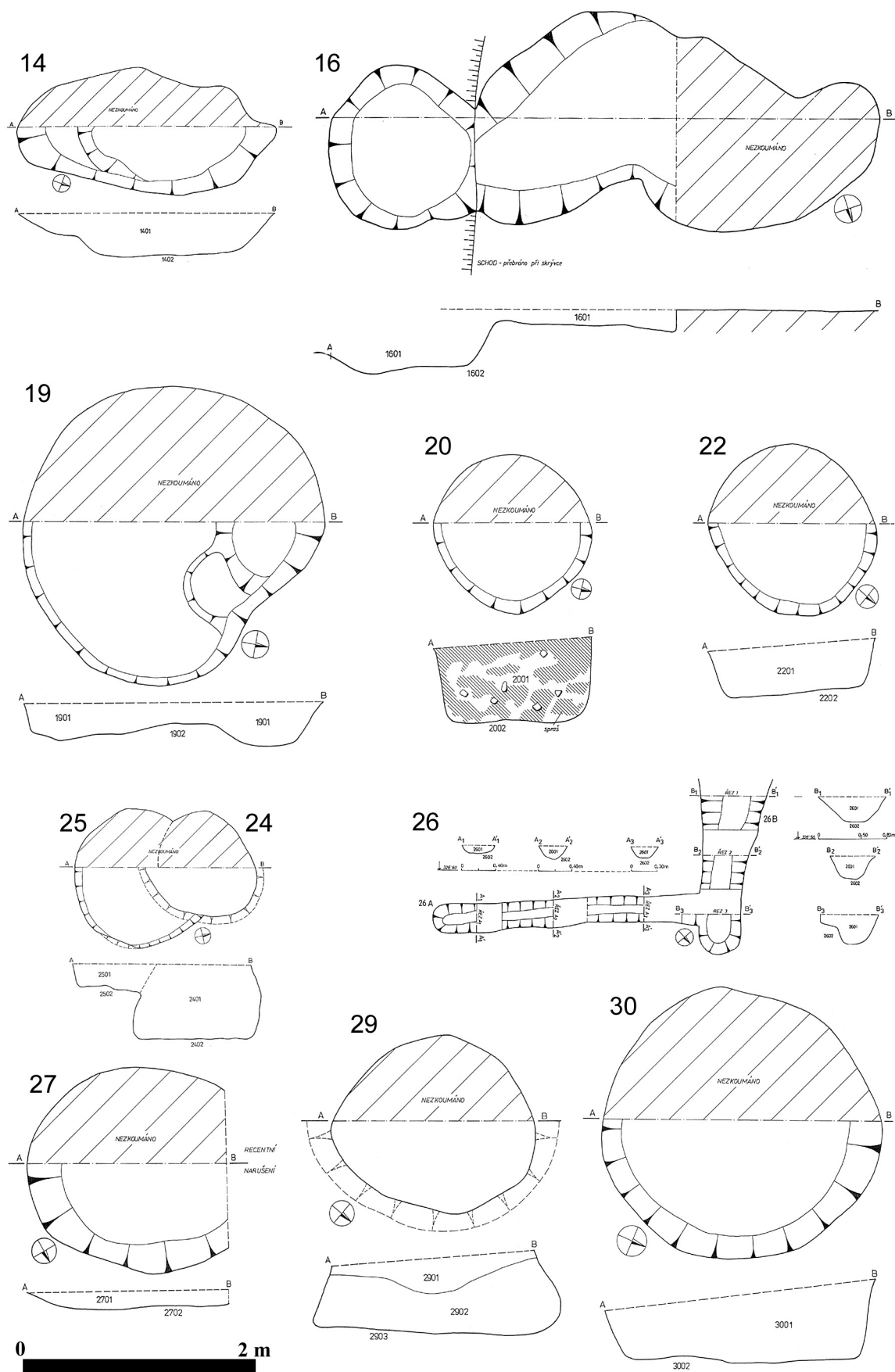
Obr. 7. Kněžívka 1998. Starší stupeň Stk na ploše. Bílé objekty – neolit; šrafované objekty – blíže nedatovatelná Stk; černé objekty – Stk II, Stk III a Stk II/III

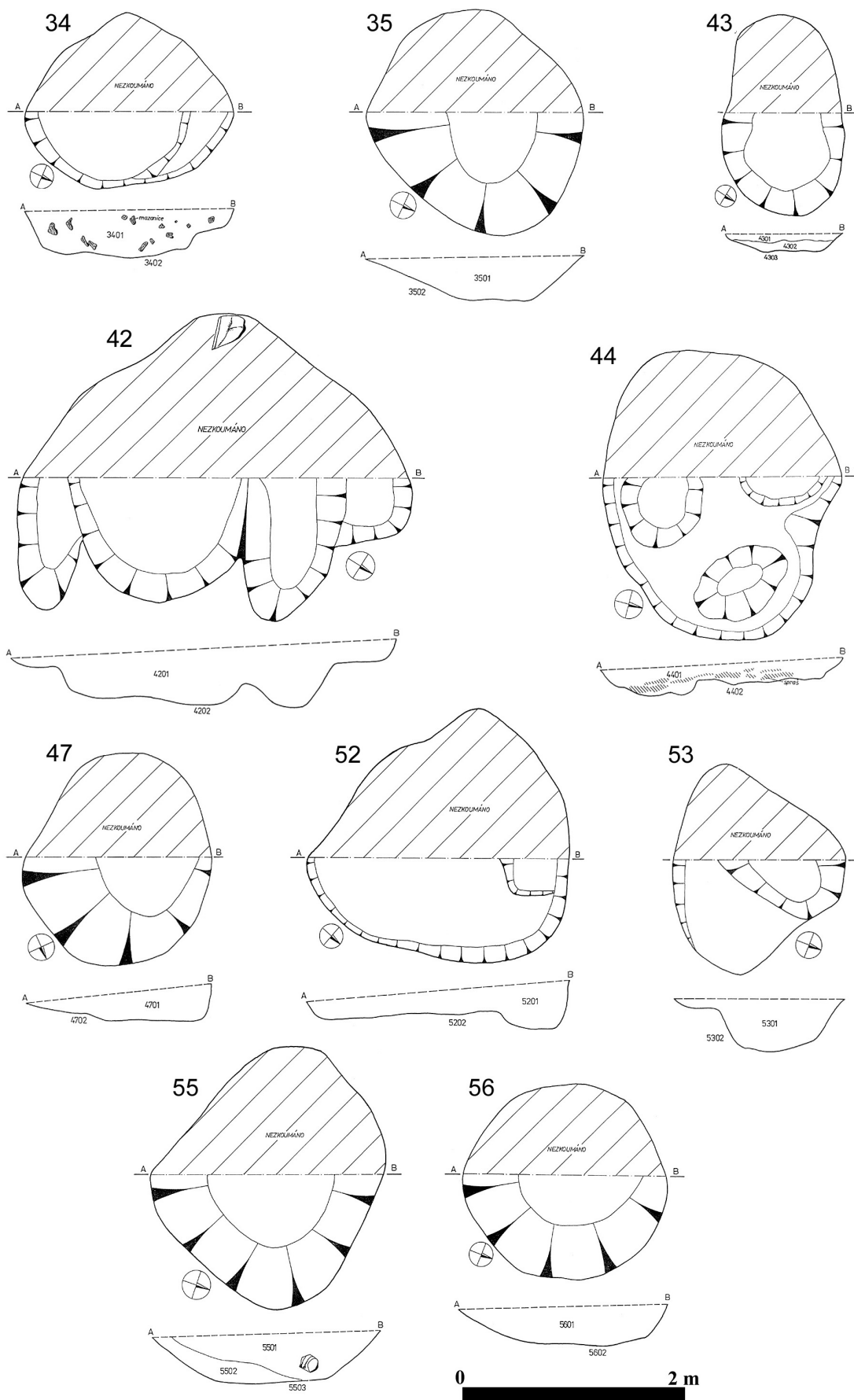
Obr. 8. Kněžívka 1998. Mladší stupeň Stk na ploše. Bílé objekty – neolit; šrafované objekty – blíže nedatovatelná Stk; černé objekty – Stk IV

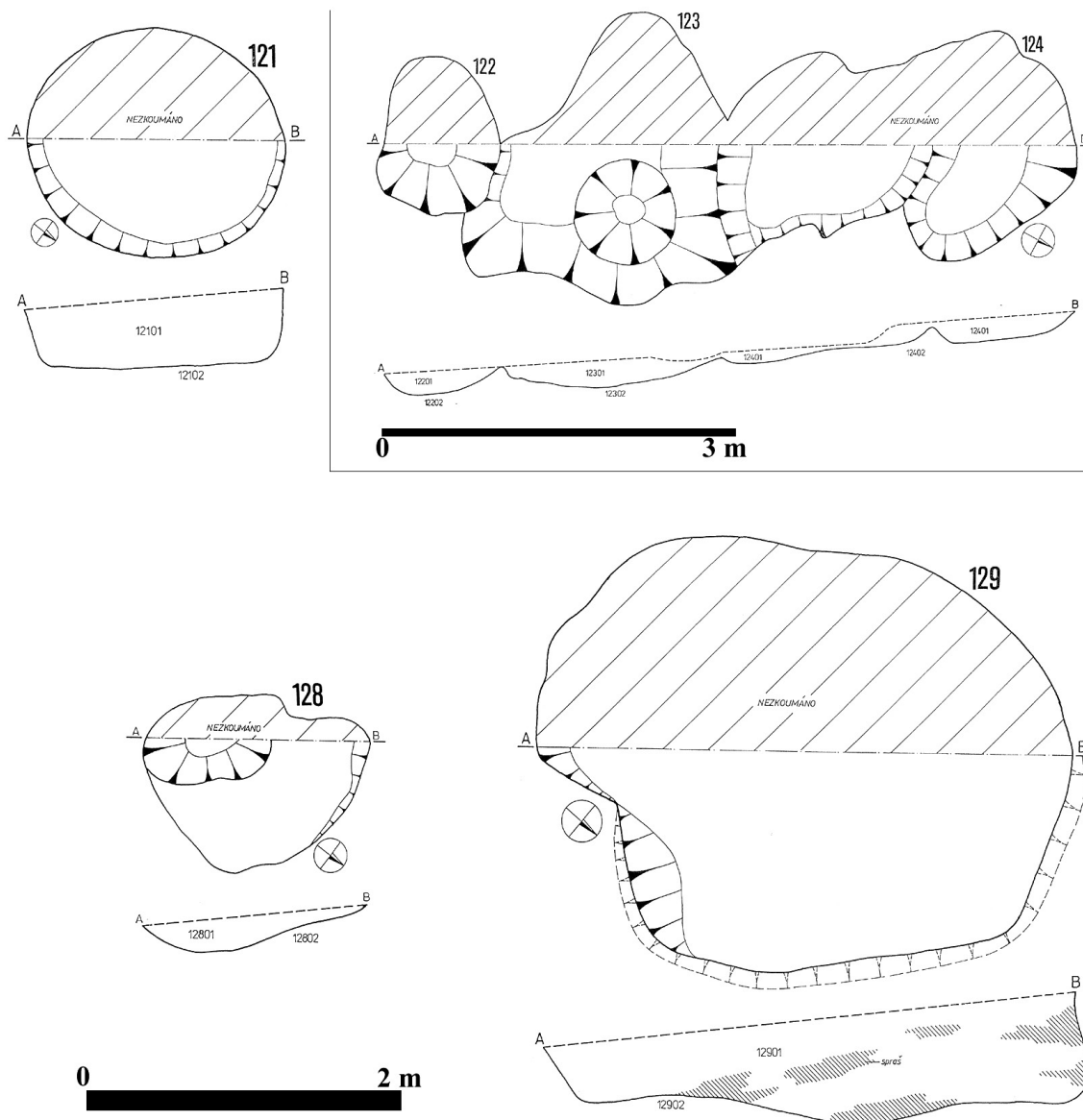
Obr. 9. Kněžívka 1998. Neolitické obj. 3, 7–9, 11–13 (popis vrstev v textu)

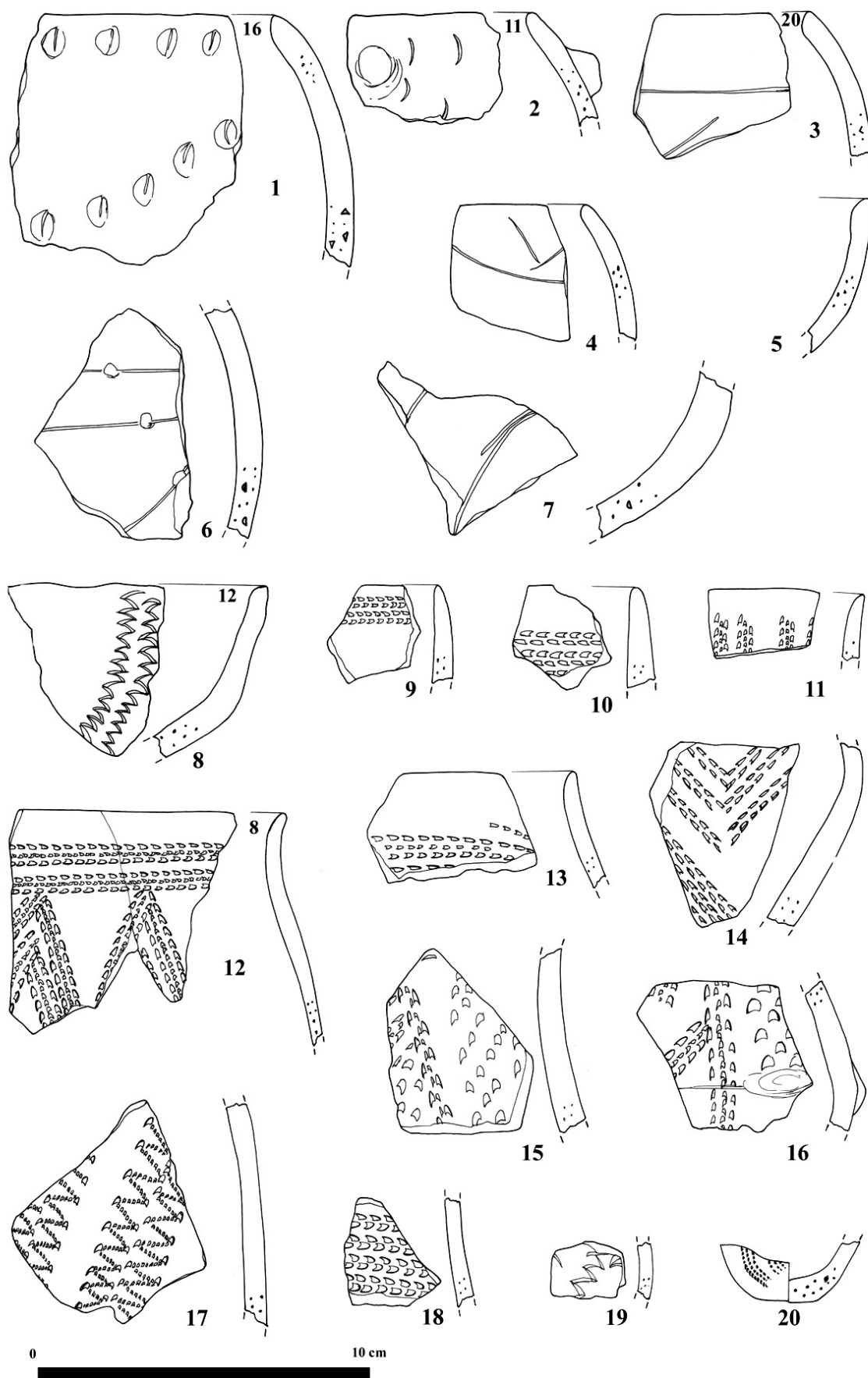
Obr. 10. Kněžívka 1998. Neolitické obj. 14, 16, 19, 20, 22, 24–27, 29, 30 (popis vrstev v textu)

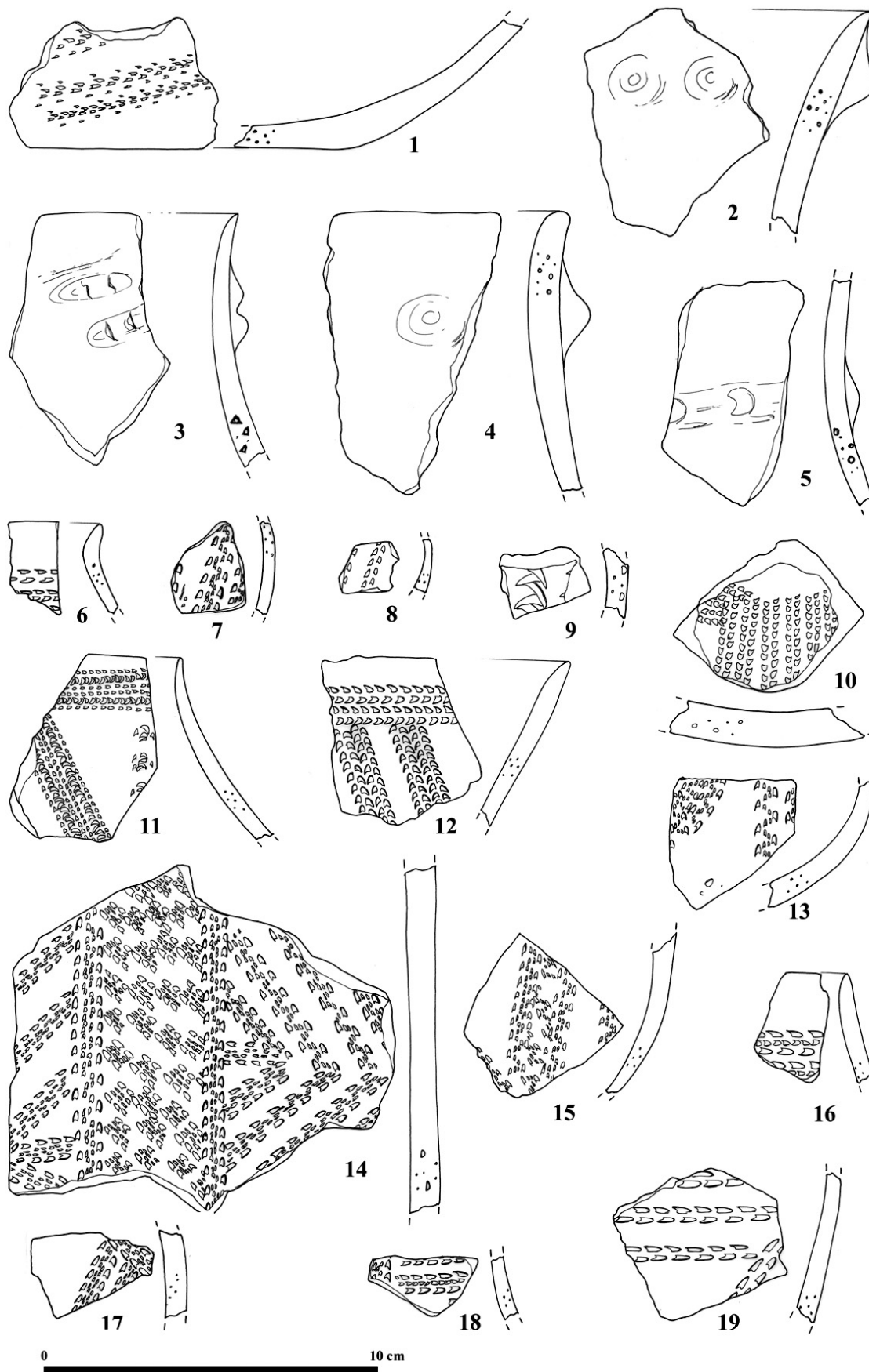
Obr. 11. Kněžívka 1998. Neolitické obj. 34, 35, 42, 43, 44, 47, 52, 53, 55, 56 (popis vrstev v textu)

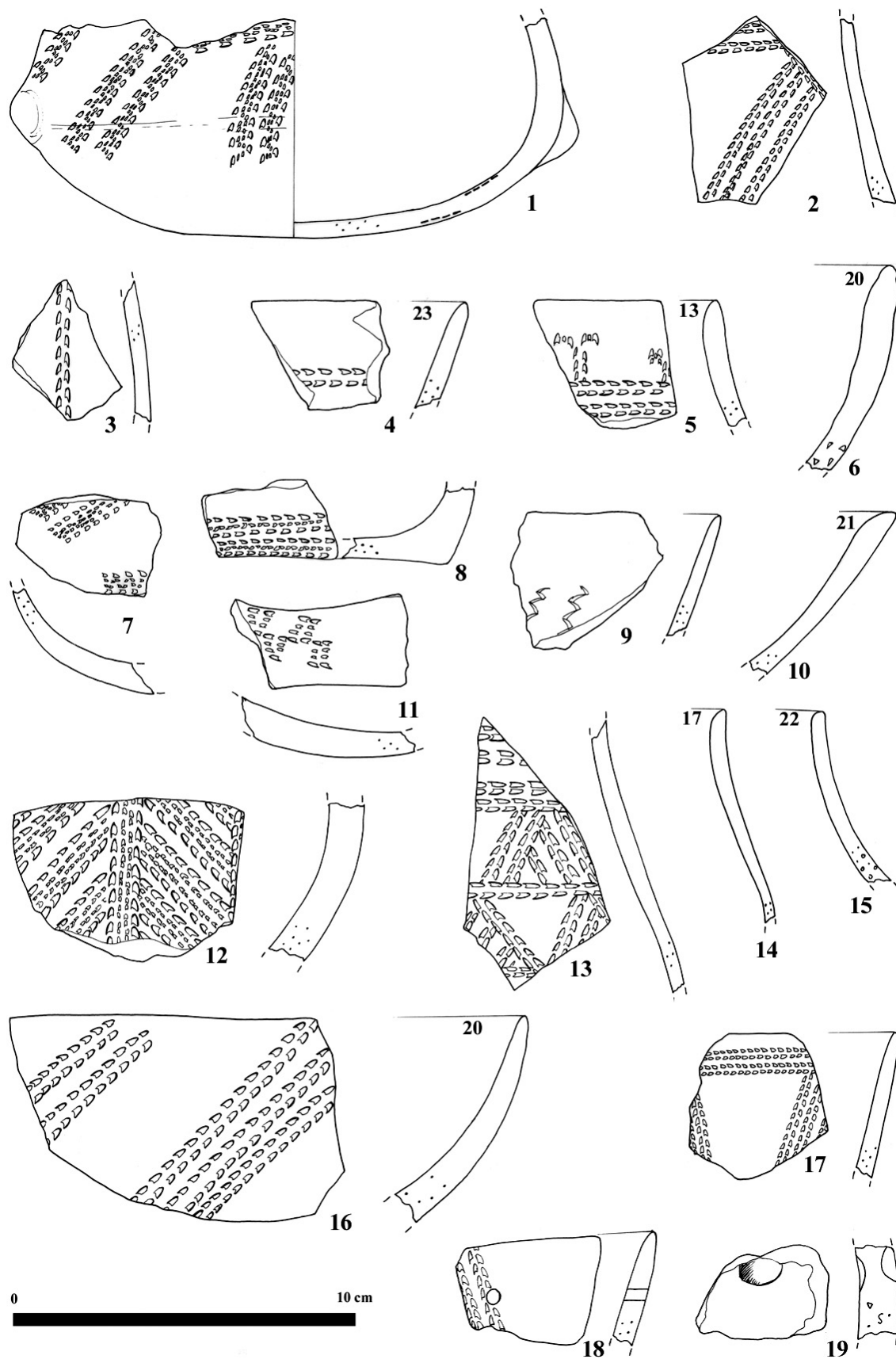
Obr. 14. Kněžívka 1998. Neolitické obj. 121–124, 128, 129 (popis vrstev v textu)

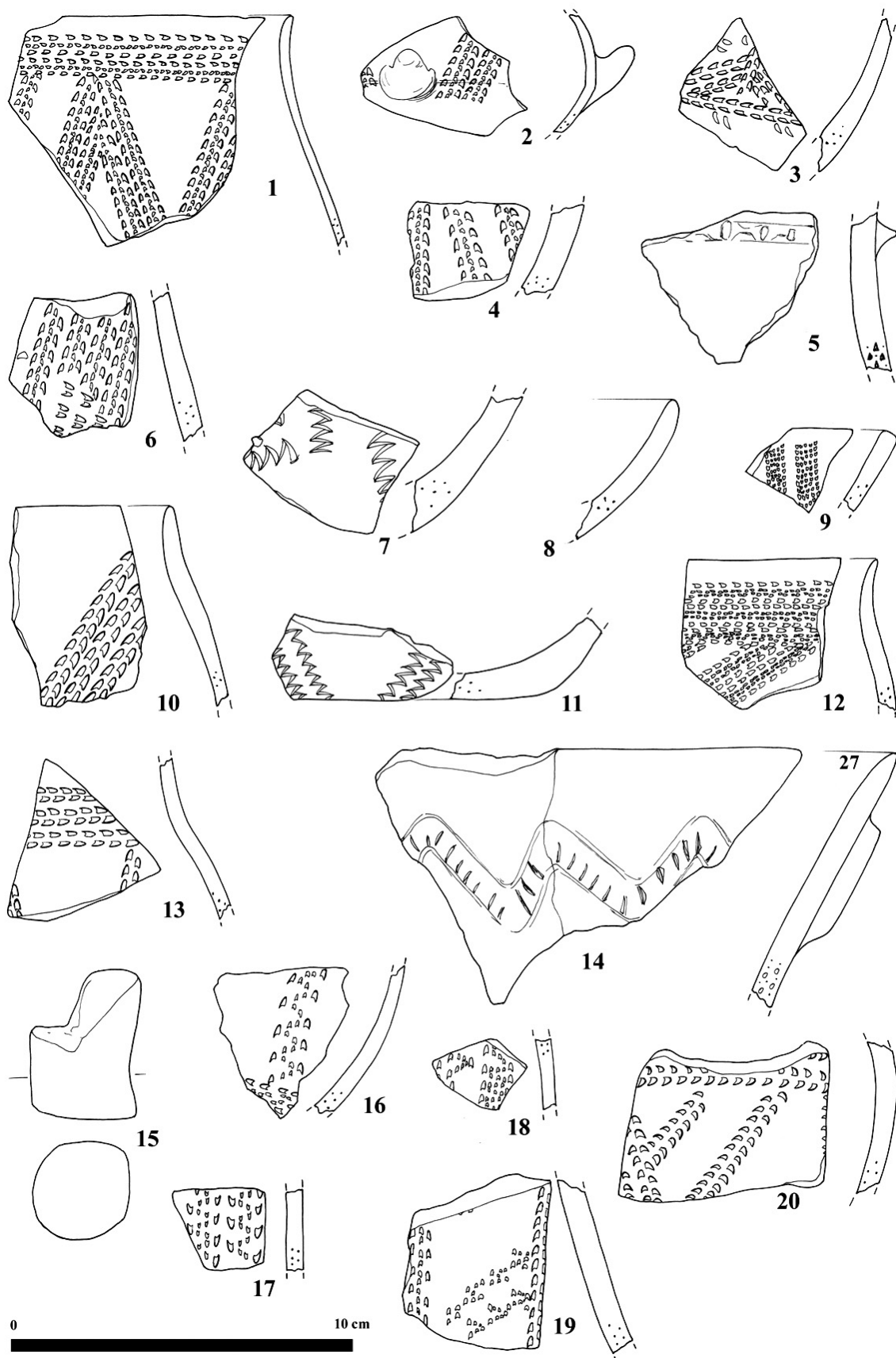
Obr. 15. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 7: 1–7; obj. 8: 8–20

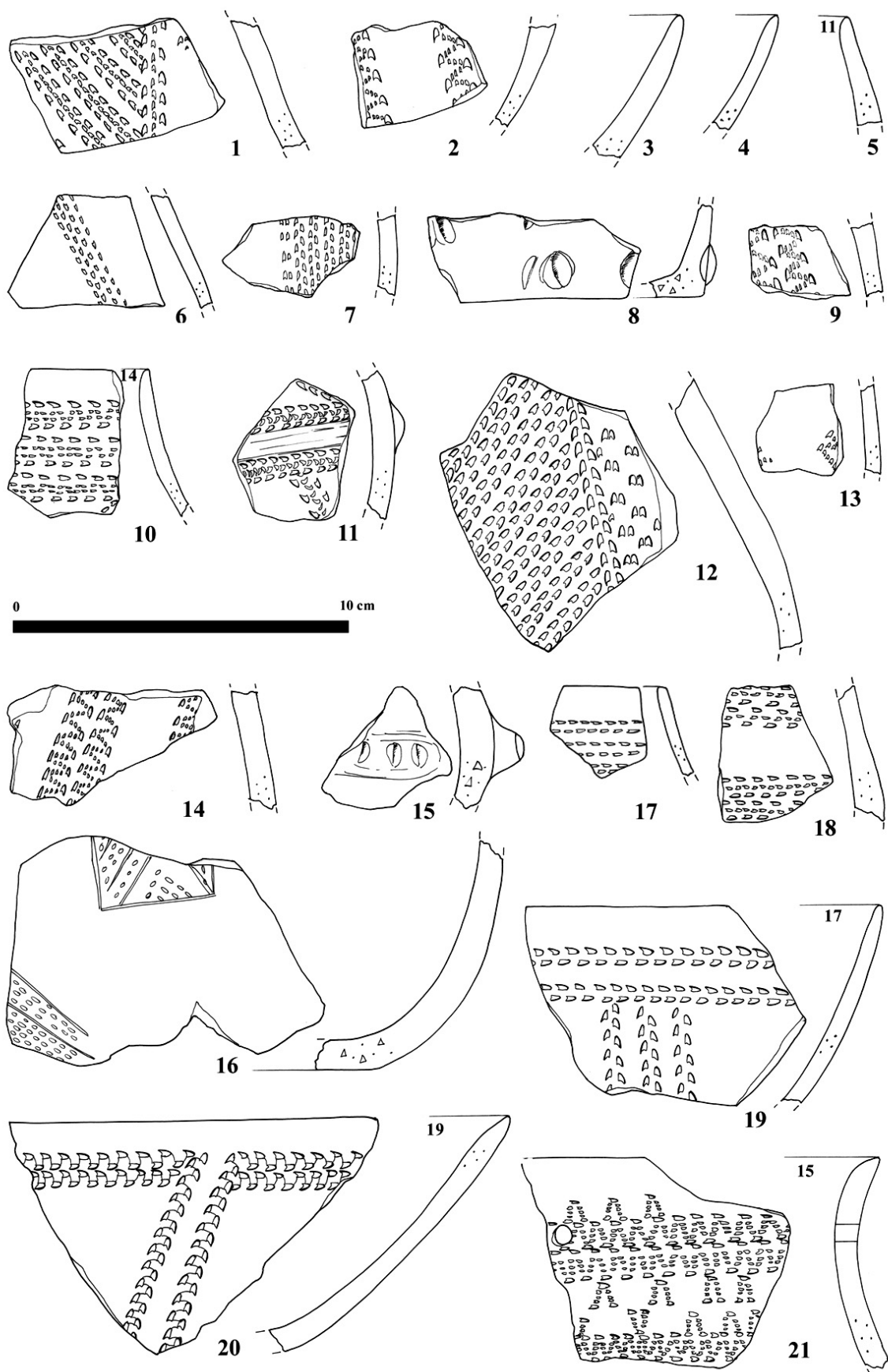
Obr. 16. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 8: 1-5; obj. 11: 6-10; obj. 12: 11-15; obj. 13: 16-19

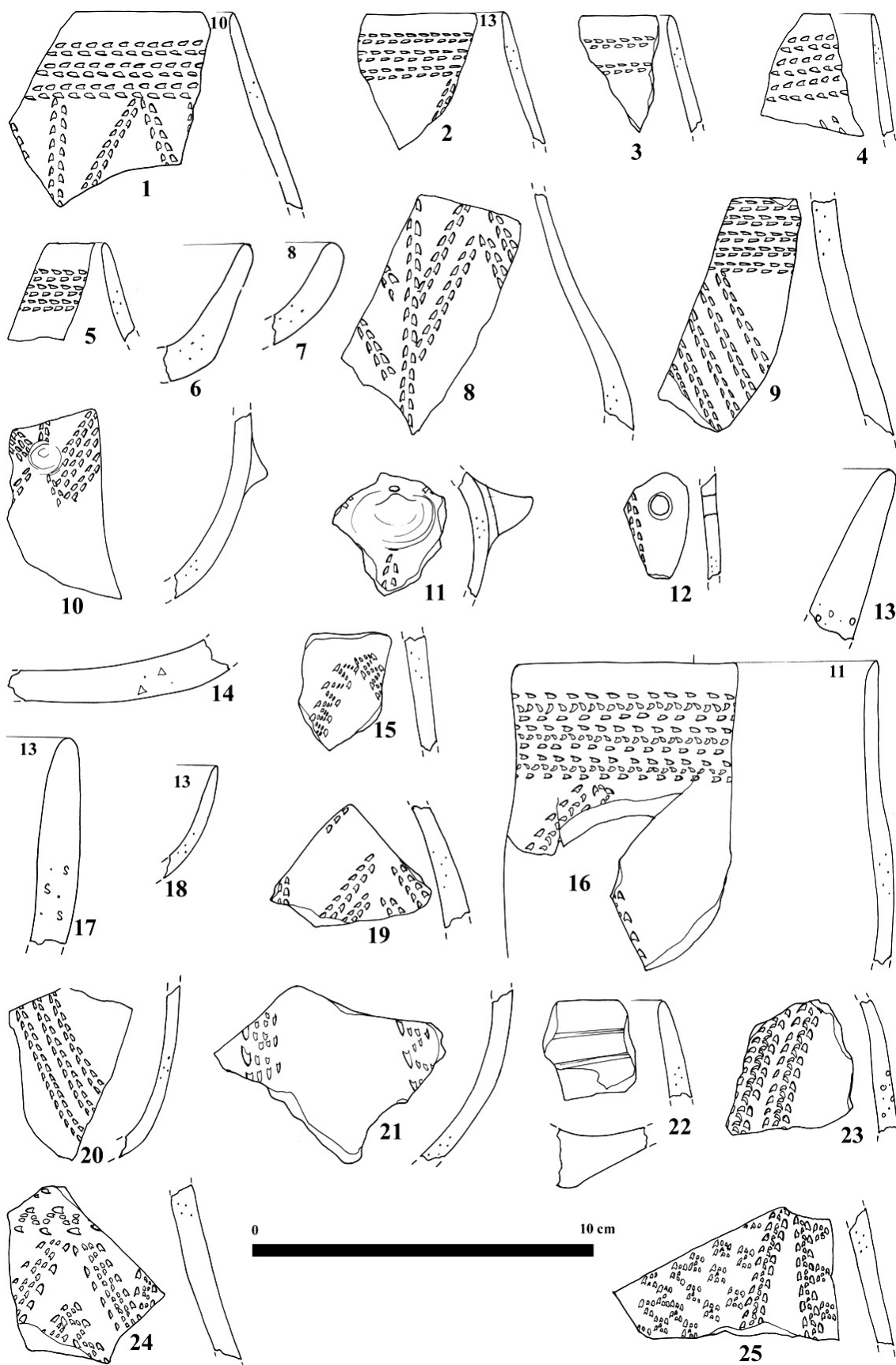
Obr. 17. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 13: 1; obj. 19: 2–3; obj. 22: 4–8; obj. 25: 9–11, 14; obj. 26: 12; obj. 27: 13, 15–16; obj. 29: 17–19

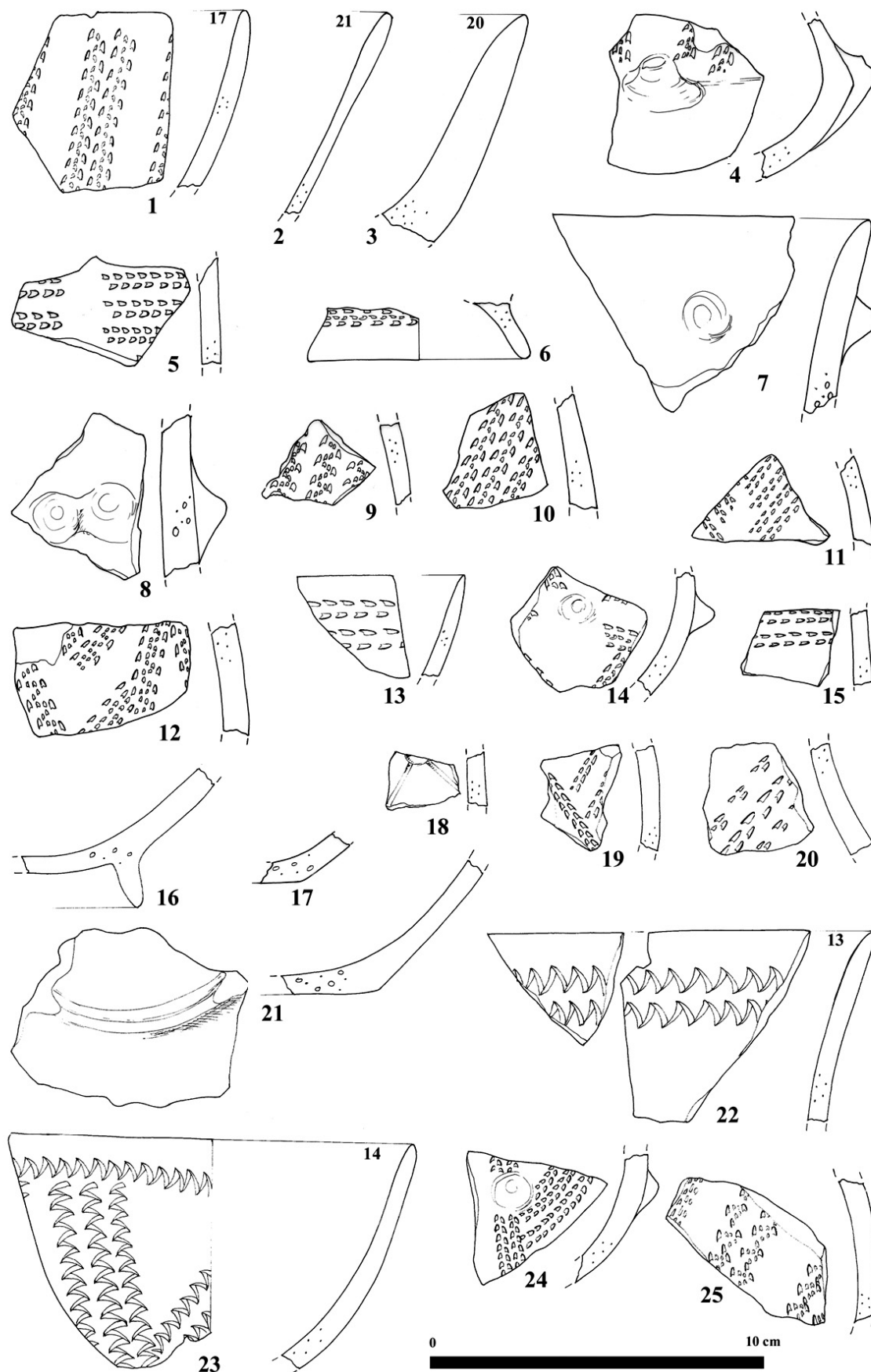
Obr. 18. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 30: 1–5; obj. 34: 6–8; obj. 40: 9–11; obj. 42: 12–15; obj. 44: 16–18; obj. 52: 19–20

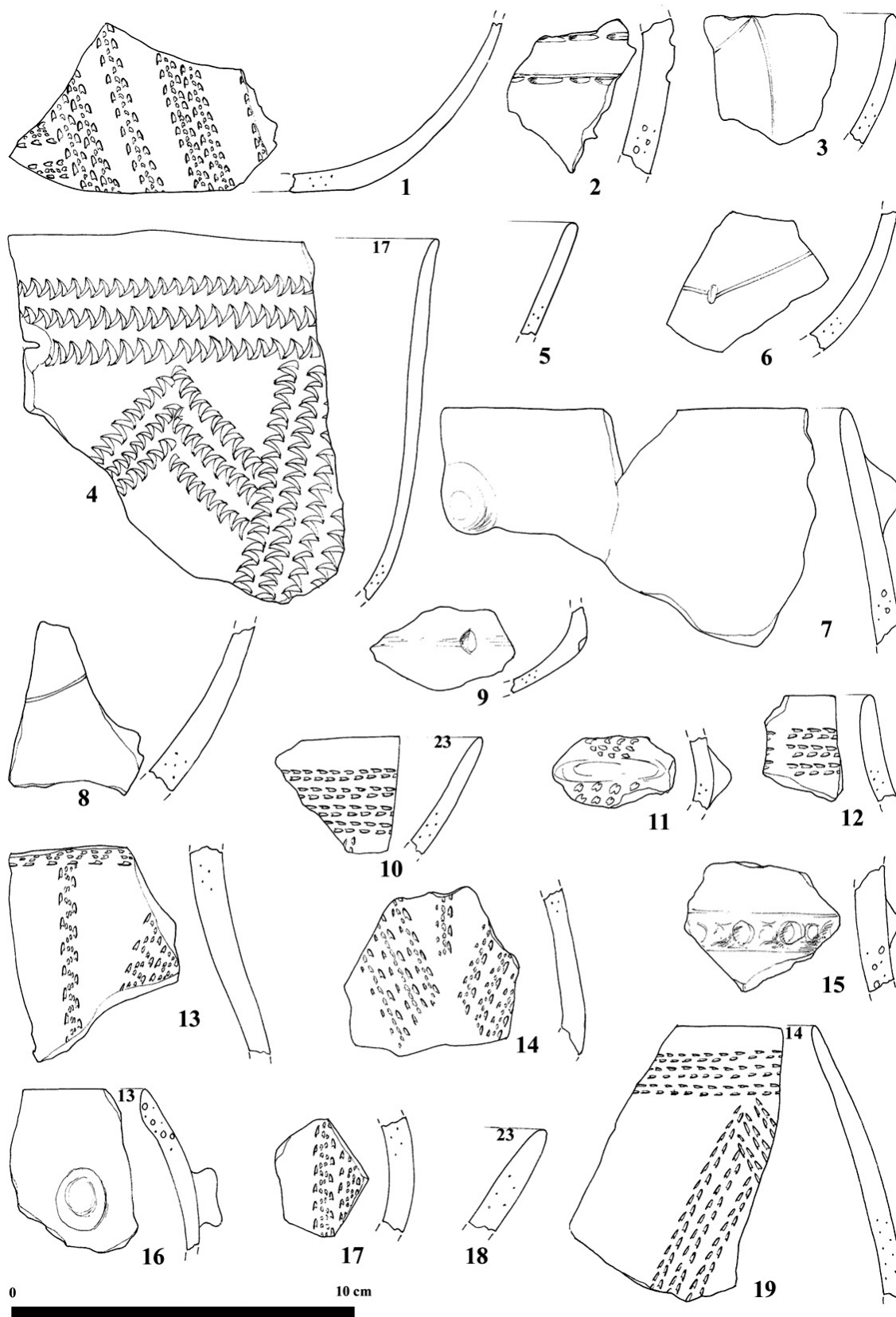
Obr. 19. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 55: 1–2; obj. 58: 3–7; obj. 59: 8; obj. 61: 9–13; obj. 65: 14–15; obj. 66: 16–21

Obr. 20. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 67: 1–14; obj. 69: 15; obj. 70: 16–21; obj. 83: 22–25

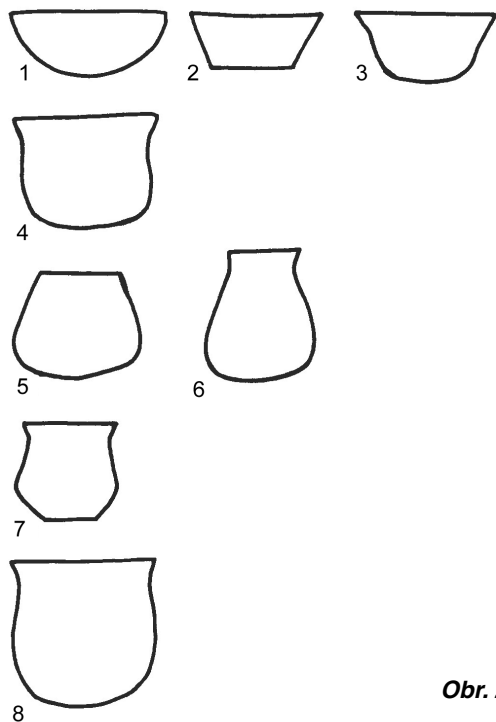
Obr. 21. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 85: 1–8; obj. 86: 9–11; obj. 88: 12; obj. 92: 13; obj. 95: 14–17; obj. 98: 18–19; obj. 99: 20–21; obj. 100: 22–25

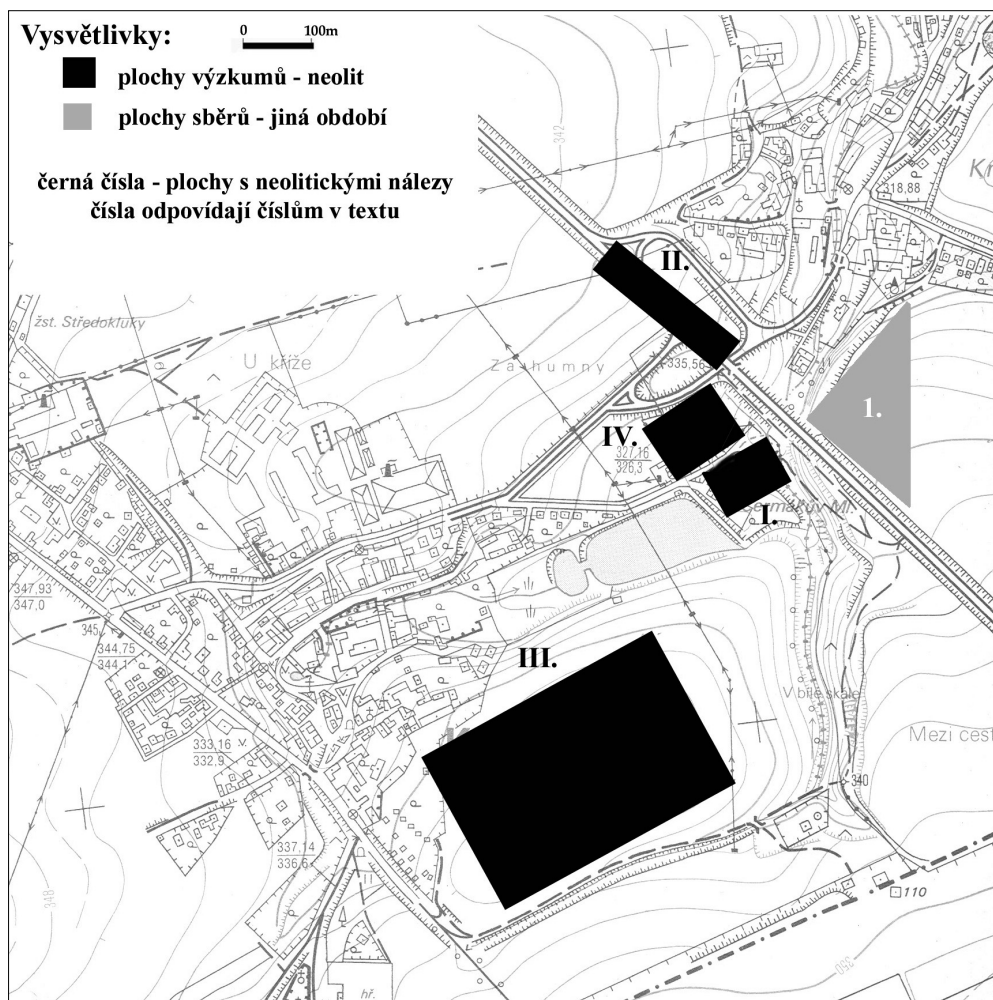
Obr. 22. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 100: 1; obj. 109: 2; obj. 110: 4; obj. 111: 3; obj. 118: 9–10; obj. 119: 5, 7–8; obj. 120: 11; obj. 121: 12–14; obj. 122: 15; obj. 128: 18; obj. 129: 16–17

Obr. 23. Kněžívka 1998. Nálezy z obj. 124: 1–3; obj. 82: 4; obj. 57: 5, 7; obj. 120: 6; obj. 42: 8

Obr. 24. Kněžívka 1998. Určitelné keramické tvary Stk v souboru

Obr. 25. Kněževés a Kněžívka (okr. Praha-západ). Plochy výzkumů s nálezy z období neolitu. Výřez z mapy 12-23-15. Čísla na obrázku odpovídají číslům v textu

